

Nätverk av oberoende experter inom området för vuxenutbildning/vuxnas färdigheter

Fullständig landrapport – Sverige

Skriven av Eva Andersson
Oktober 2017

ECORYS

*Ett socialt
Europa*

EUROPEISKA KOMMISSIONEN

Generaldirektoratet för sysselsättning, socialpolitik och inkludering

Direktorat E – Färdigheter

Enhet E.3 – VET, Yrkes-, lärlings- och vuxenutbildningen

Kontakt: Mantas Sekmokas

E-post: EMPL-E3-UNIT@ec.europa.eu

Europeiska kommissionen

B-1049 Bryssel

Nätverk av oberoende experter inom området för vuxenutbildning/vuxnas färdigheter

Fullständig landrapport – Sverige

Europeiska kommissionen

Generaldirektoratet för sysselsättning, socialpolitik och inkludering
Direktorat E – Färdigheter

Europa direkt är en tjänst som hjälper dig att få svar på dina frågor om Europeiska unionen.

Kostnadsfritt nummer (*):

00 800 6 7 8 9 10 11

(*) Informationen som tillhandahålls är kostnadsfri, liksom de flesta samtalen (även om vissa operatörer, telefonkiosker eller hotell kan ta ut en avgift).

RÄTTSLIGT MEDDELANDE

Detta dokument har utarbetats för Europeiska kommissionen men återspeglar endast författarnas åsikter, Kommissionen kan inte hållas ansvarig för någon som helst användning av informationen i den.

Mer information om Europeiska unionen finns på internet (<http://www.europa.eu>).

Luxemburg: Europeiska unionens publikationsbyrå, 2018

© Europeiska unionen, 2018

Återgivning tillåten med angivande av källan.

För vidareutnyttjande eller kopiering av fotografier eller annat material som inte omfattas av EU:s upphovsrätt måste tillstånd begäras direkt från upphovsrättsinnehavaren.

INNEHÅLL

1.0	LANDÖVERSIKT	6
1.1	Trender för hela befolkningen	6
1.2	Trender för lågutbildade vuxna	10
2.0	KORT ÖVERSIKT ÖVER VUXENUTBILDNINGSSYSTEMET	12
2.1	Huvuddrag och koncis sammanfattning av den historiska utvecklingen.....	12
2.2	Tillhandahållande	14
3.0	VUXENUTBILDNINGSPOLITIK	22
3.1	Kontext.....	22
3.2	Vuxenutbildningens politiska ramar	24
3.3	Nationella och kvantitativa politiska mål.....	35
3.4	Kvalitetssäkring	36
3.5	Framtida politik.....	36
4.0	INVESTERING I VUXENUTBILDNINGSSYSTEM	39
4.1	Total investering i vuxenutbildning och ändring över tid	39
4.2	Nationella offentliga investeringar	39
4.3	EU-stöd via strukturella fonder (huvudsakligen ESF)	40
4.4	Investeringarnas effektivitet	41
5.0	UTVÄRDERING AV EXISTERANDE POLITIK	42
5.1	Utveckla elevers intresse för lärande.....	42
5.2	Öka arbetsgivares investeringar i lärande	42
5.3	Förbättra lika tillgång för alla	42
5.4	Erbjuda lärande som är relevant	43
5.5	Tillhandahålla lärande av hög kvalitet	44
5.6	Säkerställa en sammanhängande politik.....	44
6.0	STYRKOR OCH SVAGHETER HOS VUXENUTBILDNINGSSYSTEMET	45
6.1	Styrkor	45
6.2	Svagheter	45
7.0	YTTERLIGARE POLITISKA REFORMER OCH RIKTLINJER BEHÖVS.....	49
8.0	SAMMANFATTNING	50
9.0	REFERENSER	51
	BILAGOR.....	55
	Bilaga 1: Lista över antagna rättsakter, strategier och lagar	55
	Bilaga 2: Inventarium över politiska insatser.....	57

1.0 LANDÖVERSIKT

1.1 Trender för hela befolkningen

1.1.1 Sysselsättningsgrad – hela befolkningen

Tabell 1.1: Utveckling av sysselsättningsgraden – nationellt genomsnitt (2010–2016) i jämförelse med EU-data

Geografiskt område	År										Mål	
	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	EU2020	Nationellt 2020	
EU-28-genomsnittet	:	67,9	68,6	68,6	68,4	68,4	69,2	70	71	75 % av 20–64-åringar i arbete	> 80	
Medlemsstat	76,3	78,1	78,1	79,4	79,4	79,8	80	80,5	81,2			

Källa: Sysselsättningsgrad efter ålder och utbildningsnivå (i %), Eurostat-kod Ifsa_ergaed, senast uppdaterad den 25 april 2017.

Anmärkning: I denna tabell jämförs befolkningens genomsnittliga utbildningsnivå (ISCED, samtliga nivåer) för samtliga personer i åldrarna 20–64 år, i en given medlemsstat, och för perioden 2000–2016, med EU-målen och genomsnittet, inklusive EU2020-målet, de nationella 2020-målen och den genomsnittliga sysselsättningsgraden i EU för 2016.

– Jämförelse med EU2020-mål

Den svenska sysselsättningsgraden på 81,2 % översteg EU2020-målet med 6,2 % år 2016 och har överstigit detta mål under många år. EU-målet kommer sannolikt att sättas så att de flesta EU-länder har en realistisk möjlighet att uppnå det, så att de uppmuntras snarare än avskräcks av det.

– Jämförelse med det nationella 2020-målet

Den svenska sysselsättningsgraden på 81,2 % år 2016 överstiger även det nationella målet om en sysselsättningsgrad på över 80 %. Detta talar för att ett nytt, högre, nationellt mål nu kanske sätts upp att arbeta mot.

– Jämförelse mellan nationella data för 2016 och EU-28-genomsnittet för 2016

Den svenska sysselsättningsgraden på 81,2 % ligger långt över EU-28-genomsnittet på 71 %, med mer än 10 procentenheter.

– Utvecklingen över tid

Sedan år 2000 har den svenska sysselsättningsgraden långsamt ökat varje år, från 76,3 % år 2000 till 81,2 % år 2016, vilket är en ökning på 4,9 % över denna period. Ovanligt nog har det i förhållande till andra medlemsstater, och mot bakgrund av den ekonomiska

recessionen, inte förekommit någon minskning eller förändring av sysselsättningsgraden under denna period (endast en utjämnning av värdet för perioden 2011/2012).

Sverige har traditionellt haft höga sysselsättningsgrader, och den gynnsamma ekonomiska utvecklingen under senare år har förstärkt denna situation. Den tidigare konservativa koalitionsregeringen som kom till makten 2006 gjorde betydliga neddragningar i arbetslöshetsersättningar och gjorde det även svårare ekonomiskt för de långtidssjukskrivna (några förmåner, inte alla, har återinförts av den nuvarande socialdemokratiska koalitionsregeringen). I övrigt har flera åtgärder vidtagits för att bibehålla sysselsättningsgraden, inte minst i form av utbildningsmöjligheter (se längre ner). Enligt den nuvarande regeringen har de senaste årens problem legat i bristen på överensstämmelse mellan de kvalifikationer som efterfrågas på arbetsplatserna och arbetskraftens kompetens. (Eurydice, Mars 2017, Sverige)

Den 20 september 2017 lade den svenska regeringen fram budgetpropositionen för 2018.¹ Regeringens prognos är att sysselsättningsgraden fortsatt kommer att öka under de nästkommande åren, och att arbetslösheten kommer att minska. Arbetslösheten är dock mycket ojämnt fördelad. Arbetslösheten låg under 3,9 % bland inrikes födda i åldrarna 20–64 år den sista veckan under 2016 och på 15,1 % för utrikes födda.²

1.1.2 Deltagande i utbildning – hela befolkningen

Tabell 1.2: Utveckling av vuxnas deltagande i utbildning – nationellt genomsnitt (2010–2016) jämfört med EU-data

Geografiskt område	År										Mål	
	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	EU2020	Nationellt 2020	
EU-28-genomsnittet	:	9,6	9,3	9,1	9,2	10,7	10,8	10,7	10,8			
Medlemsstat	21,6	17,4	24,7	25,3	27	28,4	29,2	29,4	29,6	15 % av vuxna i livslångt lärande (LLL)	Se nedan	

Källa: Deltagande i utbildning efter kön och ålder (i %), Eurostat-kod trng_lfse_01, senast uppdaterat den 25 april 2017.

Anmärkning: I denna tabell jämförs deltagande i livslångt lärande för vuxna i åldrarna 25–64 år med EU-data för perioden 2000–2016.

Sveriges nationella mål 2017:

- Andelen 18- till 24-åringar som inte avslutat minst två år gymnasiestudier och som inte studerar ska vara mindre än 7 % år 2020.

¹ Regeringens proposition (2017/18:1)

² SCB, arbetslöshetsstatistik för 2016

Nätverk av oberoende experter inom området för vuxenutbildning/vuxnas
färdigheter
Fullständig landrapport – Sverige

- *Andelen 30- till 34-åringar som har minst en tvåårig eftergymnasial utbildning ska uppgå till 45–50 % år 2020.*

Eftersom alla gymnasieutbildningar är treåriga i Sverige ter det sig olämpligt att sätta mål för andelen som inte har avslutat två års studier. Likväl är grundnivån för eftergymnasial utbildning även den tre år, så ett mål för andelen med tre års eftergymnasiala studier vore lämpligare. Regeringskansliet skriver att: "Mer än en femtedel av alla 20- till 24-åringar saknar treårig gymnasieutbildning och arbetslösheten är dubbelt så hög i den gruppen jämfört med unga som innehar gymnasieutbildning."³ Denna kommentar kanske endast är relevant i förhållande till behörigheten för vidare studier i på högskolenivå. Två års studier i några av insatserna för nyanlända, språkintruktions- och yrkesutbildningar kan mycket väl leda till arbete.

– *Jämförelse med EU2020-mål*

Den svenska siffran för vuxnas deltagande i utbildning i åldrarna 25–64 år var nästan dubbelt så hög än motsvarande siffra i EU2020-målet 2016 och låg på 29,6 % på det nationella planet jämfört med 15 %. Även om detta mål är tydligt satt efter genomsnittet för EU-28-deltagandet är målet "lågt" i förhållande till Sveriges nivå, då det nationella talet har överstigit målet med råge.

– *Jämförelse mellan nationella data för 2016 och EU-28-genomsnittet för 2016*

Den svenska siffran för vuxnas deltagande i utbildning i åldrarna 25–64 år (29,6 %) låg långt över EU-28-genomsnittet på 10,8 % år 2016. Denna skillnad har ökat genom åren, från 7,8 procentenheter år 2005 till 18,8 procentenheter år 2016. Sverige har en lång tradition inom vuxenutbildning som kan härledas till folkbildningen från mitten av 1800-talet.⁴ Antalet deltagande i icke-formell utbildning är omfattande. Föreningar, politiska partier, kyrkliga samfund och liknande organisationer/aktörer samverkar i hög grad med folkbildningen (studieförbund och folkhögskolor) och anordnar sina studieaktiviteter i form av studiecirkel och liknande. Utöver den formella kommunala vuxenutbildningen har både den formella och den icke-formella folkbildningen mottagit omfattande statsstöd under en lång tid. Efterfrågan på statistisk uppföljning av dessa verksamheter har också den varit stark, vilket har synliggjort deltagandet i vuxenutbildningsprogram och kurser. Icke-formella lärandeaktiviteter i olika organisationers regi i andra länder kan vara underskattade på grund av brist på statistik om dem. Den svenska statistiken kan därför ge en mer realistisk bild av läget eftersom den inbegriper en mer omfattande kvantifiering av de icke-formella lärandeaktiviteterna för vuxna. Skillnaden mellan Sverige och EU-28 kan därför verka större än vad den egentligen är.

³ [Eurydice Sweden, Mas 2017](#)

⁴ Den svenska termen *Folkbildning* kan översättas till engelska som "popular adult education", "liberal adult education" och ibland helt enkelt "popular education". *Folkbildning* innebär två olika saker i Sverige: (1) utbildningarna som utförs inom studieförbund och folkhögskolor, och (2) ett vidare begrepp som inbegriper alla aktiviteter riktade mot lärande på ett informellt eller icke-formellt sätt (såsom bibliotek, museer, vissa radio- och tv-program osv.). I den engelska versionen av den här rapporten används "popular adult education" i den första bemärkelsen. I texten nedan kommer "popular adult education" att översättas som *Folkbildning*.

Nätverk av oberoende experter inom området för vuxenutbildning/vuxnas
färdigheter
Fullständig landrapport – Sverige

Ännu en till förklaring till den stora skillnaden mellan Sverige och EU-genomsnittet kan vara antalet nyanlända under senare år, många av vilka är lågutbildade och därför studerar inom olika utbildningsformer.

– Utvecklingen över tid

Svenska vuxnas deltagande i utbildning och fortbildning i åldrarna 25–64 år har ökat kontinuerligt sedan 2005 (från 17,4 % till 29,6 % år 2016). Deltagandet sjönk dock mellan år 2000 och år 2005 som ett resultat av en omfattande vuxenutbildningsattsning som avslutades år 2002 (Kunskapslyftet, med 100 000 extraplatser per år under åren 1997–2002).

Deltagandet är högt i Sverige i förhållande till andra medlemsstater, delvis på grund av de diversifierade vägarna till olika vuxenutbildningsalternativ. 1994 blev alla gymnasieutbildningar, såväl yrkesutbildningar som allmänna gymnasieutbildningar, tre år långa. Några av dem som hade kortare utbildningar använde sig av vuxenutbildningen för att slutföra sin utbildning på den nya gymnasienivån. Mellan 1977 och 2008 hade Sverige något som kallades för "25:4-regeln", vilket betydde att personer som var 25 år eller äldre och som hade arbetat i fyra eller mer år automatiskt var behöriga till universitetsstudier. När denna möjlighet fasades ut blev studier inom den kommunala vuxenutbildningen eller folkhögskolorna ett alternativ vid sidan om det nationella provet. 2008 fasades en annan väg till högre utbildning ut. Före 2008 kunde man få ytterligare poäng för arbetslivserfarenhet på antagningsprovet. När detta inte längre var möjligt blev studier i vuxenutbildningen vägen till slutförande av gymnasiestudierna för dem som saknade avgångsbetyg från gymnasiet.

Efter en pilotfas lanserades en ny form av eftergymnasial utbildning 2002: kvalificerad yrkesutbildning. 2009 ändrades namnet till yrkeshögskola (YH) och en särskild myndighet skapades. Detta utbildningsalternativ har blivit allt mer populärt. Utöver detta har flera kortare utbildningsinitiativ lanserats under årens lopp. Å andra sidan har många platser för arbetsmarknadsutbildning dragits tillbaka till förmån för mindre kostsamma typer av arbetsmarknadsåtgärder.

1.2 Trender för lågutbildade vuxna

1.2.1 Andel lågutbildade vuxna

Tabell 1.3: Andel lågutbildade vuxna (ISCED 0–2) – nationella data (2010–2016) jämfört med EU-28-genomsnittet år 2016

Geografiskt område	År								
	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
EU-28-genomsnittet	:	30,6	27,3	26,6	25,8	24,8	24,1	23,5	23
Medlemsstat	22,8	16,4	18,8	18,4	17,6	16,8	16,3	15,7	15

Källa: Befolkning efter avslutad utbildningsnivå, kön och ålder (i %), Eurostat edat_ifse_03, senast uppdaterat 25 april 2017.

Anmärkingar: I denna tabell jämförs procentandelen av befolkningen med låga kvalifikationer (ISCED-nivåer 0–2) 2016 med EU-28-genomsnittet 2016 och perioden 2000–2016.

– Jämförelse med EU-28-genomsnittet

Andelen lågutbildade vuxna i Sverige var 15 % år 2016, 8 % under EU-28-genomsnittet.

– Utvecklingen över tid

Andelen lågutbildade vuxna har sjunkit kontinuerligt sedan 2010. Innan dess låg denna andel på 22,8 % år 2000, sjönk till 16,4 % år 2005 och ökade igen till 18,8 % år 2010. Sammantaget har andelen sjunkit från 22,8 % år 2000 till 15 % år 2016.

I dagsläget är det i Sverige väldigt svårt att få arbete utan gymnasiestudier. Kraven, även för enklare arbetsuppgifter, baseras oftast på en avslutad gymnasieutbildning. Det är endast en liten andel unga som inte går vidare till gymnasieutbildning. Äldre vuxna och nyanlända vuxna invandrare är oftare lågutbildade. Möjligheterna till studier i vuxenlivet är goda och har varit det under en mycket lång tid. Den lagliga rätten att studera på den kommunala vuxenutbildningen för att bli kvalificerad för studier på gymnasieskola sträcker sig långt bak i tiden, och från den 1 januari 2017 har denna lagliga rätt utvidgats till en laglig rätt att studera för att vara behörig till högre utbildning.

1.2.2 *Sysselsättningsgrad för lågutbildade vuxna*

Tabell 1.4: Sysselsättningsgrad för vuxna med låga kvalifikationer (ISCED 0–2) – nationella data (2010–2016) jämfört med EU-28-genomsnittet 2016

Geografiskt område	År									
	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	
EU-28-genomsnittet	:	55,7	53,8	53,4	52,7	52	52,6	53,2	54,3	
Medlemsstat	66,5	66	64,7	65,8	65,4	63,8	63,6	63,3	63,3	

Källa: Sysselsättningsgrad efter ålder och utbildningsnivå (i %), Eurostat-kod Ifsa_ergaed, senast uppdaterad den 25 april 2017.

Anmärkningar: I denna tabell jämförs sysselsättningsgraderna för de med låga kvalifikationer (ISCED-nivåerna 0–2) med EU-genomsnittet under perioden 2010–2016.

– Jämförelse med EU-28-genomsnittet

Sysselsättningsgraden för lågutbildade vuxna i Sverige var 63,3 % år 2016, 9 procentenheter högre än EU-28-genomsnittet.

– Utvecklingen över tid

Sysselsättningsgraden för lågutbildade vuxna har sjunkit överlag med 3,2 procentenheter mellan år 2000 och år 2016. Den nationella siffran varierade något under denna period (minskade med 1,8 procentenheter mellan år 2000 och år 2010, för att sedan öka med 1,1 procentenheter år 2011, och till sist minska med 2,5 procentenheter fram till 2016).

Möjligheterna för lågutbildade att få arbete minskar i linje med att kvalifikationskraven på arbetsmarknaden ökar. Åtgärderna som vidtagits på senare år för att stimulera utbudet lågkvalificerade jobb har inte varit särskilt framgångsrika. Bidrag till arbetsplatser som skapar traineejobb och liknande har inte resulterat i tillsvidareanställningar i den utsträckning som man hade tänkt sig. Det har också varit svårt att hitta arbetsgivare som är villiga att anställa lågkvalificerade vuxna fastän de fick bidrag för att göra det. Ett annat problem är att, i samband med att arbetsmarknaden nu har återhämtat sig, många unga får arbete på arbetsmarknaden och därför inte ser något behov av praktikplatser.

2.0 KORT ÖVERSIKT ÖVER VUXENUTBILDNINGSSYSTEMET

2.1 Huvuddrag och koncis sammanfattning av den historiska utvecklingen

Livslångt formellt och icke-formellt lärande har en lång tradition i Sverige, med sitt ursprung i förberedelsen inför församlingens husförhör i hushållen under det sena 1600-talet, föreläsningar i biblioteksföreningar och andra föreningar under 1700-talet, etableringen av folkhögskolor i mitten av 1800-talet, och studieförbund i början av 1900-talet. Svenska universitet började t.o.m. ännu tidigare, varav det första var Uppsala år 1477. Distansutbildning har också en lång tradition som sträcker sig tillbaka till sent 1800-tal. Den första kvällsskolan etablerades 1938 av Statens allmänna läroverk, och det första läroverket för vuxna öppnade sina portar 1953. 1968 flyttades ansvaret för den formella vuxenutbildningen från staten till kommunerna och antalet deltagare ökade snabbt. Den kommunala vuxenutbildningen inbegriper både allmän utbildning och yrkesutbildning, där den sistnämnda kan vara skolbaserad eller vara utformad som en lärlingsutbildning. 1991 avreglerades vuxenutbildningen och började styras på grundval av mål och utvärderingar istället för genom statlig reglering.

Antalet studenter som deltog i vuxenutbildningen var som högst under den nationella satsningen på vuxenutbildning (Kunskapslyftet), som ägde rum åren 1997–2002. Över 350 000 studenter deltog i denna satsning. Vuxenutbildningsinitiativet öppnade även upp för upphandlingar, som resulterade i uppkomsten av många privata och offentliga anordnare av kommunal vuxenutbildning. Avseende yrkesutbildningen skedde även där omfattande förändringar i början av 1990-talet. Icke-formella yrkesutbildningar (arbetsmarknadsutbildning) hade traditionellt sett varit en av de åtgärder som använts av Arbetsmarknadsstyrelsen. Det statliga studiestödet för yrkesutbildning omfördelades dock till det formella utbildningssystemet, och antalet deltagare i arbetsmarknadsutbildningar minskade kraftigt under dessa år. 2001 etablerades den kvalificerade yrkesutbildningen permanent och tillhandahölls av universitet, kommuner eller privata leverantörer. Denna utbildningsform flyttades sedan över till yrkeshögskolan med början år 2009, och faller under Myndigheten för yrkeshögskolan. 2012 lanserades ett statligt initiativ med ytterligare platser inom yrkesutbildning för vuxna och möjligheten till lärlingsutbildningar även inom vuxenutbildningen. Fortbildning har funnits under mer eller mindre organiserade förhållanden åtminstone sedan lärlingssystemet i ståndssamhället, och senare under icke-formella och informella former på arbetsplatserna.

Idag deltar en stor andel vuxna i Sverige, i alla åldersgrupper, i formella och icke-formella aktiviteter för livslångt lärande. Generellt deltar en större andel kvinnor än män i lärandeaktiviteter. Ett exempel på icke-formella studier är de så kallade studiecirkelarna. 1995 visade en av statens offentliga utredningar⁵ att 75 % av svenska vuxna i åldrarna

⁵Statens offentliga utredningar (SOU 1995:141)

Nätverk av oberoende experter inom området för vuxenutbildning/vuxnas
färdigheter

Fullständig landrapport – Sverige

16–64 år deltog i minst en studiecirkel⁶, och antalet deltagare i folkbildningen är fortfarande imponerande.

När det gäller målen har fokus flyttats flera gånger under årens lopp, från staten som sökte kontrollera folkets religiösa tankar och uppförande, till grupper av vuxna som kämpar för att bli antagna till utbildningsaktiviteter, och vidare till en stat som söker höja befolkningens kompetenser för att göra dem anställningsbara på arbetsmarknaden. Samtidigt har fokus flyttats mellan kunskap för medborgarskap, kunskap för personlig utveckling och kunskap för arbetsmarknaden.

Tabell 2.1 visar siffror över antalet vuxna som deltog i formell utbildning år 2015. För att sätta siffrorna i Tabell 2.1 i perspektiv hade Sverige nästan 9,9 miljoner invånare år 2016, 5,9 miljoner av dem i åldrarna 18–65 år.

Tabell 2.1 Antal deltagare i formell utbildning och fortbildning efter utbildningsnivå och ålder

	Ålder 20–24	Ålder 25+	Total
Utbildningsnivå (dvs. grund-, yrkes- eller högskola)			
Grundskola	16 601	115 675	132 276*
Högstadietutbildning	5 344	26 470	31 814*
Gymnasietutbildning	74 231	107 219	181 450*
Eftergymnasial utbildning, ej högskolan		14 075	
Kortare högskoleutbildning		15 269	
Universitetsexamen på grundläggande eller likvärdig nivå		124 544	
Universitetsexamen på avancerad eller likvärdig nivå		69 869	
Doktorsexamen eller likvärdig nivå		20 906	

Källa: Eurostat, Eurostat database table "Pupils and students enrolled by education level, sex and age (educ_uoe_enra02)", accessed 2017.08.21

*Siffrorna inbegriper komvux, vuxenutbildning för elever med intellektuella funktionshinder och svenska för invandrare.

**Siffrorna inbegriper komvux och vuxenutbildning för elever med intellektuella funktionshinder.

⁶I studiecirkeln träffas en grupp för att lära tillsammans utifrån en studieplan och med en studiecirkelledare.

2.2 Tillhandahållande

I korthet finns följande former av vuxenutbildning i Sverige:

Vuxenutbildning i kommunal regi styrs av Statens skolverk⁷. Kommunal vuxenutbildning innefattar allmän utbildning och yrkesutbildning på grundskole- och gymnasienivå (Komvux), utbildning för vuxna med intellektuell funktionsnedsättning på grundskole- och gymnasienivå (Särvux), samt svenska för invandrare (sfi). Dessa kurser finns tillgängliga för elever som är över tjugo år, och antagningen till dessa har sänkts till 16 år för invandrare. 2016 deltog 375 644 elever i kommunal vuxenutbildning. Den officiella statistiken är tagen från Skolverkets webbplats⁸. (Vidare beskrivet under 2.2.1 och 2.2.2 nedan.)

Folkhögskolor tillhandahåller såväl formell som icke-formell vuxenutbildning. Det finns både allmänna utbildningar och yrkesutbildningar på gymnasienivå eller eftergymnasial nivå, samt icke-formella kurser som ofta arrangeras i samverkan med föreningar av olika slag. Statistik om folkhögskolor och studieförbund kan hämtas från Folkbildningsrådets webbplats⁹. Folkbildningsrådet ansvarar för att fördela statliga bidrag och utvärdera utbildningsaktiviteter på folkhögskolor och i studieförbund. (Vidare beskrivet i 2.2.1, 2.2.2 och 2.2.3 nedan) Folkhögskolorna tillhandahåller också upphandlad vuxenutbildning åt kommuner, men dessa aktiviteter måste redovisas enligt specifika villkor. De som deltar i dessa ingår inte i statistiken för folkbildning.

Studieförbund arrangerar mestadels icke-formella studiecirkel (allmänna "skolämnen" eller hobbyämnen) och kulturprogram (föreläsningar, föreställningar osv.). Studieförbunden tillhandahåller även upphandlad formell vuxenutbildning åt kommuner, som redovisas enligt samma särskilda villkor som folkhögskolorna. (Vidare beskrivet i 2.2.3 nedan)

Särskilda statligt finansierade etableringsutbildningar och kurser i "Svenska från dag ett" för nyanlända tillhandahålls av folkhögskolor, och "snabbspår" för nyanlända anordnas i samverkan med arbetsförmedlingarna och parterna på arbetsmarknaden. (beskrivet i 2.2.3 och 2.2.4 nedan)

Regional yrkesutbildning för vuxna (beskrivet i 2.2.2 nedan)

Konst- och kulturutbildning är en ny utbildningsform som startade 2015, och förvaltas av yrkeshögskolor. (Vidare beskrivet i 2.2.3 nedan)

Icke-formella utbildningsaktiviteter som anordnas via bibliotek, museer, föreningar, kyrkor, radio och tv, sociala medier osv. (vidare beskrivet i 2.2.3 nedan)

⁷ www.skolverket.se

⁸ www.skolverket.se

⁹ www.folkbildningsradet.se

Högre yrkesutbildningsprogram på eftergymnasial nivå som anordnas av universitet, kommuner och andra lokala myndigheter eller privata utbildningsföretag. Myndigheten för yrkeshögskolan ansvarar för finansiering av högre yrkesutbildningsprogram i Sverige, och bestämmer vilka högre yrkesutbildningsprogram som får tillstånd att starta. (Vidare beskrivet i 2.2.2 nedan)

Yrkesutbildningskurser för arbetslösa anordnas av arbetsförmedlingarna, oftast i form av upphandlade utbildningar från olika offentliga och privata utbildningsleverantörer. Dessa är ofta korttidskurser med direkt koppling till identifierade brister på arbetsmarknaden. (Vidare beskrivet i 2.2.4 nedan)

Olika former av stöd till arbetsgivare för att anställa arbetslösa vuxna, som ofta innefattar deltidsstudier. I 2018 års budgetproposition kommer tidigare former av sådant stöd att ersättas med ett enda stöd, som fått namnet "introduktionsjobb".¹⁰ (Vidare beskrivet i 2.2.4 nedan)

Högre utbildning som tillhandahålls av universitet eller högskolor (Vidare beskrivet i 2.2.5 nedan)

Privata vuxenutbildningsleverantörer som anlitas av kommuner och arbetsförmedlingar säljer ofta även korta kurser till företag, exempelvis olika mjukvaru- och ledarskapskurser. Ett fåtal anordnare säljer även platser på kurser till enskilda personer. Inom konst och kultur finns det några privata anordnare som anordnar kurser eller erbjuder privatlektioner till en kostnad. En annan typ av kurs är dem som anordnas av resebyråer, där deltagarna först läser om landet de ska besöka (som en kvällskurs) och sedan reser till landet med en guide.

Erkännande (validering) av tidigare utbildningar och kvalifikationer vid utvärderingscenter, och inom utbildningssystemet.

Dessa vuxenutbildningsaktiviteter kan anordnas i skolbaserad form, som kurser med blandat lärande, eller som distanskurser.

2.2.1 *Hjälper vuxna att förbättra sin grundläggande kompetens*

Grundläggande kompetens i kommunal vuxenutbildning på obligatorisk nivå, inklusive elever med intellektuella funktionsnedsättningar och elever i svenska för invandrare (sfi). Antalet studerande i obligatorisk vuxenutbildning var något högre än 42 000 år 2016. Sammantaget deltog 3 880 elever med intellektuell funktionsnedsättning i vuxenutbildning år 2016. 46,4 % studerade på obligatorisk nivå, 29,5 % under obligatorisk nivå (utbildningskurser) och 32,1 % på gymnasienivå. Antalet invandrare i kurser i svenska språket har ökat under senare år (mellan 2010–2016), till över 150 142 år 2016. Deltagandegraden för kvinnor på Sfi har sjunkit under årens lopp, från 58 % år 2009 till 51 % år 2016. Alla former av kommunal vuxenutbildning är kostnadsfria för

¹⁰ Regeringens proposition ,(2017/18:1)

Nätverk av oberoende experter inom området för vuxenutbildning/vuxnas
färdigheter
Fullständig landrapport – Sverige

eleverna, och levnadskostnaderna kan täckas genom finansiellt stöd (bidrag och lån).

Sedan slutet på 1990-talet har kommunerna getts möjligheten att upphandla vuxenutbildning och anlita olika anordnare (eller erbjuda vuxenutbildning i egen regi). Målet med denna förändring var att göra vuxenutbildningen mer flexibel, genom att bredda utbudet av studieformer för att erbjuda deltagarna olika val. Formell vuxenutbildning tillhandahålls av ett antal organisationer, inklusive folkhögskolor, studieförbund och privata utbildningsföretag. Mellan 1999 och 2016 ökade den tillhandahållna vuxenutbildningen som upphandlades av kommunerna från ett genomsnitt på 19 % till 45,5 %. Ändå anordnar vissa kommuner all vuxenutbildning själva, medan andra upphandlar 100 % av kurserna. Av Sfi-kurserna anordnades 63 % av kommuner, medan 31 % upphandlades från privata anordnare, 3 % från folkhögskolor, och 3 % från studieförbund.¹¹ Ökningen i antalet deltagare i kurser som tillhandahålls av privata entreprenörer återspeglar de privata anordnarnas utbredning i skolsystemet som helhet.

Följande data avseende allmän utbildning och yrkesutbildning för vuxna ger några indikatorer för en preliminär kvalitetsutvärdering. Andelen pedagogiskt kvalificerade lärare har ökat, från 76 % år 2011 till 85 % år 2016. Andelen kvalificerade studie- och yrkesvägledare har också ökat, från 77 % till 80 %. Slutligen var antalet heltidsstuderande per heltidslärarplats 16,5 år 2015 och antalet heltidsstuderande per heltidsvägledare 142.¹²

Givet dessa förändringar i utbildningslandskapet är författaren av den åsikten att det är viktigt att granska konsekvenserna. Problemen med marknadsorienteringen av vuxenutbildningen diskuteras mer i detalj i avsnittet "6.2. Svagheter".

Så vitt författaren vet finns det inget "baskompetensprojekt". Mindre projekt, inriktade på att validera arbetstagares kunskaper i svenska, matematik, digital kompetens osv. organiseras på vissa arbetsplatser, och i vissa fall i samverkan med kommunerna eller privata utbildningsleverantörer. Regeringen har dock givit Statens skolverk i uppdrag att ta fram stödmaterial som ska underlätta kommunernas arbete med nyanlända med kort utbildning.¹³ Avsikten är att kombinera svenska för invandrare med kurser i samhällsorientering och med andra kurser inom den kommunala vuxenutbildningen, som till exempel grundläggande matematik.

2.2.2 *Hjälpa vuxna att uppnå grundläggande behörighet*

Kommunal vuxenutbildning på gymnasienivå ger behörighet till studier på högskolenivå på universitet, högskolor och yrkeshögskolor. Nästan 179 300 vuxna deltog i kommunal vuxenutbildning år 2016 och 1 245 i gymnasieutbildning för vuxna med intellektuell funktionsnedsättning. Andelen kvinnor var högre i kommunal vuxenutbildning (61,8 %)

¹¹ Folkhögskolorna och studieförbunden har också "egna platser", vilket betyder att de anordnar fler kurser i svenska för invandrare än vad de gör på uppdrag av kommunerna.

¹² www.skolverket.se

¹³ Regeringsuppdrag ([U2017/02921/GV](https://www.regeringen.se/press/2017/02/201702921/GV))

Nätverk av oberoende experter inom området för vuxenutbildning/vuxnas
färdigheter

Fullständig landrapport – Sverige

än i kommunal vuxenutbildning för vuxna med intellektuell funktionsnedsättning (49,4 %).

Det finns 154 folkhögskolor i Sverige. Vissa har lokala sekundära filialer. Folkhögskolorna anordnar två typer av behörighetsgivande program: allmänna program och särskilda program (långa kurser). Det allmänna programmet motsvarar kurser på gymnasienivå och ger behörighet till högskolestudier. I specialprogrammen ingår yrkesutbildningar, för att exempelvis bli fritidsledare, journalister eller körledare, samt utbildningar inom konst och slöjd. Studerande som antas till dessa utbildningar behöver inte betala några avgifter, men studerande/boende på internatskolor måste betala för mat och logi. 2016 hade folkhögskolorna ca 30 000 deltagare i långa kurser per termin, vilket oftast motsvarar heltidsstudier. Av dessa studerade 41 % allmänna program och 59 % specialprogram. Andelen kvinnor var 55 % i allmänna program och 65 % i specialprogram. En särskild lärarutbildning finns för folkhögskollärare, men folkhögskolor anställer också lärare med allmän lärarutbildning.

Yrkeshögskoleprogram klassas ibland som "vuxenutbildning" i Sverige. Dessa utbildningar kallades ursprungligen för "kvalificerade yrkesutbildningar". Yrkeshögskoleutbildningar anordnas i samverkan med offentliga eller privata utbildningsorganisationer och -aktörer på arbetsmarknaden. De offentliga leverantörerna kan vara universitet/högskolor, kommuner, landsting, folkhögskolor och studieförbund. Anordnarna ansöker om tillstånd och stöd för att starta yrkeshögskoleprogram. Innehållet ska skraddarsys för att passa arbetsmarknadens behov. Yrkeshögskoleprogram täcker ofta ett till tre års heltidsstudier inom olika områden, som t.ex. "ekonomi, administration och försäljning", "teknik och produktion", "data/IT", "samhällsbyggnad och byggt teknik" och "hälsa, vård och social omsorg". 2016 deltog 47 800 elever i yrkeshögskoleprogram, varav 53 % var kvinnor. 1 900 yrkeshögskoleutbildningar (program) finansierades. 91 % av eleverna hade arbete ett år efter examen.

Regional yrkesutbildning för vuxna är ett regeringsinitiativ som inleddes den 1 januari 2017. Kommuner kan få ytterligare statliga bidrag om de planerar och genomför yrkesutbildning i samverkan med andra kommuner och arbetsmarknadsparter i en region. Programmen måste omfatta yrken med brist på kvalificerad arbetskraft i regionen.¹⁴

Statligt finansierade konst- och kulturkurser inom yrkeshögskolan är främst ämnen som dans, musik, teater, film, konst och mode. Sedan 2015 förvaltas de av yrkeshögskolan. De flesta kurser/utbildningar ger behörighet till studier inom högre utbildning, men det finns även korta kurser inom olika hantverk.

Den svenska regeringen utsåg 2015–2019 en nationell valideringsdelegation för att utarbeta en promemoria om hur individuella färdigheter ska valideras. Den rekommenderade att definitionen av validering i skollagen förtydligas, och att olika

¹⁴ Regeringens proposition ([2016:937](#))

Nätverk av oberoende experter inom området för vuxenutbildning/vuxnas
färdigheter
Fullständig landrapport – Sverige

myndigheter samverkar i valideringen av tidigare utbildning.¹⁵ Promemorian föreslog också att utbildningsleverantörer ska vara skyldiga enligt lag att erbjuda validering av tidigare utbildning. Denna rätt finns redan inskriven i Högskoleförordningen (1993:100, kapitel 6.7). Den nationella valideringsdelegationen lade fram en rapport år 2017.¹⁶ Målet är att betydligt fler individer ska kunna få sina färdigheter validerade och att validering ska vara möjlig i hela landet. Syftet är att följa, stödja och driva på ett samordnat utvecklingsarbete inom valideringsområdet på både nationell och regional nivå. Möjligheterna att erkänna (validera) tidigare förvärvad kunskap i icke-formella eller informella sammanhang har varit mer organiserade under senare år. Kommuner eller regioner har sina egna valideringscenter. Dessa valideringscenter utfärdar ett intyg som styrker elevernas kompetenser. Trots detta utnyttjas möjligheterna för validering fortfarande inte fullt ut enligt den nationella strategin för validering.¹⁷ Organisatoriska lösningar och en resursfördelning som ger incitament till validering, liksom en ökad kännedom om validering genom information och vägledning, finns bland prioriteringarna för vidareutvecklingen av valideringssystemet.

2.2.3 Hjälper vuxna att utveckla annan kunskap och färdigheter, inte för yrkesutbildningssyften

Folklig vuxenutbildning¹⁸ inbegriper en rad olika lärandeaktiviteter, varav de flesta är av icke-formell eller informell karaktär. De icke-formella lärandeaktiviteterna i form av kurser eller studiecirklar anordnas främst av folkhögskolor och studieförbund, men folklig bildning är även syftet med en rad andra institutioner och organisationer, såsom bibliotek, museer, förbund, kyrkor, radio och tv eller sociala medier.

Folkhögskolorna anordnar olika former av icke-formella kurser. Det fanns 75 470 deltagare i korta kurser (mindre än 15 veckor), 17 870 i öppna aktiviteter (ett försök att nå ut till nya målgrupper med mindre strukturerade studieformer), 3 030 i studiemotivationskurser, 3 240 i etableringskurser för nyanlända, 3 140 i "Svenska från dag ett" och 209 130 i "kulturella program" år 2016.

Det finns tio studieförbund i Sverige. Studieförbund anordnar tre typer av aktiviteter: (1) studiecirklar, där olika personer möts en gång i veckan under en termin; (2) andra gruppaktiviteter, exempelvis helgkurser för valda representanter i medlemsorganisationer som fackförbund, politiska partier och föreningar av olika slag, samt (3) kulturutbildningar, såsom dem som anordnas på folkhögskolor. Många föreningar (såsom politiska partier, fackförbund, kyrkor osv.) samverkar med studieförbund för studieaktiviteter inriktade mot deras medlemmar och förtroendemedlemmar. I Sverige har fackförbunden en lång tradition av att anordna icke-formella och informella lärandeaktiviteter för sina medlemmar. Stödorganisationer för pensionärer anordnar även de ett stort antal icke-formella och informella lärandeaktiviteter, och har även en egen folkhögskola. Ungefär hälften av studiecirkelarna som erbjuds i samverkan med medlemsorganisationer

¹⁵ Regeringens departementspromemoria ([Ds 2016:24](#)).

¹⁶ Kommittédirektiv ([2015:120](#)).

¹⁷ Statens offentliga utredningar (SOU [2017:18](#))

¹⁸ Engelsk översättning av svensk icke-formell utbildning, även känd som "liberal".

(fackförbund, politiska partier och föreningar inom olika intresseområden), och dessa är oftast kostnadsfria. Studiecirklar som är tillgängliga för allmänheten tar avgifter från 500 SEK (cirka 50 EUR) till flera tusen kronor.

Antalet enskilda elever som deltog i studiecirklar var cirka 624 000 år 2016, eftersom många av dem deltog i mer än en cirkel. Följaktligen var antalet deltagare i studiecirklar för det året 1 663 100 (den officiella statistiken räknar deltagare som antal registreringar per kurs. Om en person går på mer än en kurs skulle detta kunna resultera i multipliceringen av antalet individer som räknas som deltagande i en studiecirkel). Det ska även tilläggas att 8 % av dessa var 13–19 år och därmed inte vuxna i strikt mening. 56 % av deltagare var kvinnor. Jämfört med andra organiserade vuxenutbildningsaktiviteter är deltagare i studiecirklar generellt sett äldre. Över en tredjedel, 37 %, var 65 år eller äldre år 2016. Antalet studiecirkelsdeltagare har emellertid sjunkit sedan 2010, då antalet deltagare var 1 809 300. Å andra sidan har antalet deltagare i andra gruppaktiviteter ökat från 731 900 år 2010 till 804 100 år 2016 (dvs. med mer än 400 000 personer). Utöver detta har antalet deltagare i kulturprogram också ökat från 16 400 000 år 2010, till 19 960 800 deltagare år 2016. Detta visar hur populär folkbildningen är i Sverige.

2.2.4 Underlättar övergången till arbetsmarknaden för arbetslösa och personer som befinner sig i riskzonen för arbetslöshet (arbetsmarknadspolitiska åtgärder)

Yrkesutbildning är en av flera arbetsmarknadspolitiska åtgärder. I dagsläget består yrkesutbildning i Sverige av korta yrkesutbildningar, oftast kortare än sex månader. Dessa kurser har som mål att tackla brister på arbetskraft på arbetsmarknaden. Kurserna är skräddarsydda efter arbetsgivarnas behov och finansieras av Arbetsförmedlingen.

Även om det fanns fler än 1 200 yrkesutbildningar i augusti 2016 har antalet studerande på yrkesutbildningar varit på nedåtgående sedan 1990. 2014 deltog runt 10 000–12 000 elever i yrkesutbildningar. Kurserna är kostnadsfria och eleverna får ekonomiskt stöd för att täcka sina levnadskostnader.

Enligt en rapport från Statskontoret är yrkesutbildningsprogram dyrare att finansiera än vuxenutbildning på gymnasienivå av följande anledningar: (1) eleverna i sådana utbildningar ligger längre från arbetsmarknaden och (2) medan kommuner tenderar att fatta sina beslut om huruvida de ska upphandla högre yrkesutbildning eller inte på grundval av pris tenderar arbetsförmedlingarna att fokusera på kvalitet, innehåll och huruvida utbildningen överensstämmer med kompetenserna som arbetsgivarna efterfrågar.¹⁹ Yrkesutbildningar är också dyrare än andra arbetsmarknadsåtgärder för arbetslösa.

Arbetsförmedlingarna får allmänna medel från Statskontoret och har finansiell befogenhet över hur de väljer att fördela dessa medel mellan olika arbetsmarknadsåtgärder.

¹⁹ Statskontoret, 2012

Nätverk av oberoende experter inom området för vuxenutbildning/vuxnas
färdigheter

Fullständig landrapport – Sverige

(Arbetsförmedlingarna får en sammanlagd budget för samtliga arbetsmarknadsåtgärder tillsammans, där vuxenutbildningsaktiviteter ingår i arbetsmarknadsåtgärderna, utan några särskilda öronmärkta medel för yrkesutbildningar).

Statliga åtgärder har också vidtagits för att underlätta nyanlända invandrares insteg i arbetsmarknaden. "Snabbspår" organiseras i samverkan mellan arbetsförmedlingarna och parterna på arbetsmarknaden. Snabbspåren inbegriper validering av tidigare kunskaper, praktik på arbetsplatser, språkundervisning och utbildning. Parterna har hittills kommit överens om snabbspår i 13 branscher, som exempelvis hälsa och vård, fastighetsbranschen, lärare och förskollärare, samt kockar. I mars 2017 hade 3 540 vuxna påbörjat sitt deltagande i någon av dessa snabbspår, av vilka 30 % var kvinnor.²⁰

Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) har publicerat en lägesrapport om "snabbspåren".²¹ De drar slutsatsen att erfarenheterna på lokal nivå bör resultera i utbildnings- och arbetsmarknadspolicyer på nationell nivå. Vidare understryker de behovet av utvärderingar, och av ett mer formaliserat och strategiskt nationellt arbete i vilket regeringen, Arbetsförmedlingen och alla berörda parter på arbetsmarknaden ingår. Ett problem, enligt SKL, är att det råder en avsaknad av information och att arbetsförmedlingarna saknar särskild kunskap om branscherna. Detta leder i sin tur till problem för arbetsgivarna för att orientera sig och hitta korrekt information. 2017 utförde Arbetsförmedlingen en uppföljningsstudie av "snabbspåren" och kom till slutsatsen att möjligheten att få ett arbete efter ett år i ett "snabbspår" skiljer sig mellan olika yrken.²² Mellan 33 % och 52 % av deltagarna hade fått arbete. Andelen var lägre, 23 %, inom hälso- och vårdyrken på högre nivåer.

Det har funnits fem olika former av finansiellt stöd för arbetsgivare som anställer arbetslösa vuxna, av vilka vissa former har getts i kombination med utbildning, som exempelvis praktikplatser. Från och med våren 2018 kommer dessa att ersättas med en enda form, "introduktionsjobb", med ett högsta lönetak på 20 000 SEK i månaden. Introduktionsjobb är riktade till långtidsarbetslösa och nyanlända och kan vara en "flexibel kombination av arbete och utbildning".²³

En annan anställningsform för unga vuxna, nyanlända och långtidsarbetslösa är "yrkesintroduktion". Denna innebär att lära sig ett yrke med hjälp av en handledare och med en lön på minst 75 % av lönen i kollektivavtalet. Yrkesintroduktionsplatsen måste innehåsa i minst sex månader. Personerna som deltar i dessa behöver inte vara registrerade hos Arbetsförmedlingen men måste söka en arbetsgivare som är villig att anställa dem på dessa villkor.

²⁰ Arbetsförmedlingen, 2017

²¹ Sveriges kommuner och landsting (2017a).

²² Arbetsförmedlingen (2017)

²³ <http://www.regeringen.se/>

2.2.5 *Öppnar upp för högre utbildning för vuxna*

Det finns 14 statliga universitet, två privata universitet och 34 högskolor i Sverige. Över 400 000 studenter deltog i högre utbildning läsåret 2015/2016, och 18 000 doktorander. 86 000 studenter påbörjade ett program hösten 2015, varav cirka 58 % var kvinnor.²⁴ Utomeuropeiska studenter måste betala studentavgifter.

Vissa institutioner för högre utbildning har skapat en allmän grundkurs (basår) för att bredda antagningen. Detta läsår inträffar mellan avslutandet av gymnasieutbildningen och en längre högre utbildningsexamen. Syftet är att stärka individuella färdigheter och kompetenser inför högre utbildning eller som en väg att införskaffa ämnesspecifik kunskap om de vill ändra inriktning. Lsåret 2014/2015 upptogs 4 390 sådana platser mestadels av unga män.

Universitetskanslersämbetet har formulerat en strategisk plan för att stödja en bredare rekrytering av studenter under perioden 2015–2017.²⁵ Planen inkluderar sådant som att stödja institutionerna för högre utbildning i deras arbete med bredare rekrytering och i arbetet med jämlikhet och likabehandling. En annan fråga är att säkerställa att nationella webbplatser är tillgängliga för alla. Ytterligare en fråga är att följa upp arbetet som utförs av institutionerna för högre utbildning med validering av reella kompetenser och alternativa uttagningsstrategier. Planen understryker också en strävan att utforma det nationella antagningsprovet så att ingen missgynnas på grund av social eller etnisk bakgrund eller dyslexi.

2.2.6 *Gör det möjligt för vuxna arbetstagare att utveckla sina arbetsrelaterade färdigheter*

Den officiella statistiken från Statistiska centralbyrån om förberedande fortbildning är från 2012,²⁶ och visar att Sverige befann sig högst upp i EU, där 56 % av alla vuxna i åldrarna 25–64 år deltog i förberedande fortbildning jämfört med ett EU-genomsnitt på 28 %. Kvinnor deltog i något större utsträckning än män. Den förberedande fortbildningen var dock mycket ojämnt fördelad. Medan endast 28 % av arbetstagarna med en förgymnasial utbildning deltog var andelen deltagare 70 % bland dem med eftergymnasial utbildning.

2.2.7 *Andra (om några)*

Författaren har inte identifierat några andra utbildningsformer.

²⁴ <http://www.uka.se/>

²⁵ Universitetskanslersämbetet (2015)

²⁶ <http://www.scb.se/>

3.0 VUXENUTBILDNINGSPOLITIK

3.1 Kontext

Sedan 2014 leds den svenska regeringen av en koalition av Socialdemokraterna och Miljöpartiet. De har dock inte egen majoritet, vilket betyder att de måste kompromissa och söka stöd från ett eller flera av de andra partierna för att få igenom sina förslag.

I Sverige finns det 290 kommuner som har relativt stor frihet när det kommer till att välja hur de använder kommunalskatten. Kommunerna får också statliga bidrag och har befogenhet att fritt välja hur de vill använda dem. Vissa statliga bidrag är emellertid öronmärkta, som exempelvis extraplatser inom "Kunskapslyftet" som beskrivs nedan. De 20 landstingen är inte särskilt involverade i utbildningsområdet, men vissa utav dem driver folkhögskola.

3.1.1 Ansvarsfördelning inom vuxenutbildning

Kommunerna ansvarar för kvaliteten på den allmänna utbildningen och yrkesutbildningarna (skolbaserad och/eller lärlingsutbildning) på obligatorisk skolgång och gymnasieutbildning, utbildning för vuxna med intellektuell funktionsnedsättning, och kurser i svenska språket för invandrare som hålls i Sverige. Det finns inga statliga medel som är specifikt öronmärkta för vuxenutbildning, och kommunerna är endast ansvariga för budgeteringen av medlen, och för antalet platser som erbjuds. Sedan 2015 har regeringen emellertid budgeterat för extra platser inom vuxenutbildningen som kommunerna kan ansöka om, det så kallade "Kunskapslyftet". Elever som studerar på vuxenutbildningar i kommunal regi kan ansöka om studiestöd (bidrag och lån) från Centrala studiestödsnämnden. Detta stöd är till för att täcka levnadskostnader, då det inte finns några studieavgifter.

Skolverket är den centrala förvaltningsmyndigheten för det offentliga skolsystemet på den obligatoriska nivån och gymnasienivå, inklusive vuxenutbildning. Förberedande fortbildning för lärare, läroplaner och stöd med betygsättningen finns bland nämndens ansvarsområden. Nämnden har tagit fram en ny strategi för digitalisering av skolsystemet, som även täcker vuxenutbildningen. Deras vision för 2022 är att alla vuxna utvecklar digital kompetens.²⁷ Skolinspektionen säkerställer att kommunerna följer lagar och regelverk, samt utför kontroller av den lokala vuxenutbildningen.

Folkbildningsrådet ansvarar för fördelningen av regeringsstöd till organisationer som bedriver folkbildning, såsom studieförbund och folkhögskolor. Folkbildningsrådet är en ideell, medlemsbaserad förening med vissa myndighetsuppdrag delegerade av riksdagen och regeringen. Folkbildningsrådet har tre medlemsorganisationer:

- Studieförbunden, de tio studieförbundens bransch- och intresseorganisation.

²⁷ Skolverket, 2016.

Nätverk av oberoende experter inom området för vuxenutbildning/vuxnas
färdigheter
Fullständig landrapport – Sverige

- Rörelsefolkhögskolornas intresseorganisation, som är en paraplyorganisation för de 108 svenska folkhögskolorna som har folkrörelser och andra organisationer som huvudmän.
- Sveriges Kommuner och Landsting representerar 43 folkhögskolor som har landsting och regioner som huvudmän²⁸. "

Folkhögskolor har ingen nationell läroplan och kan således fritt bestämma innehållet för sina studieaktiviteter och hur de strukturerar dem. De måste däremot ha en kursplan för varje kurs eller studiecirkel.

Myndigheten för yrkeshögskolan ansvarar för den eftergymnasiala högre yrkesutbildningen och konst- och kulturutbildningar. Myndigheten får statliga bidrag som fördelas mellan de olika högre yrkesutbildningarna. Myndigheten ansvarar också för tillämpningen av den nationella referensramen för kvalifikationer som lades fram 2015.

Arbetsförmedlingen ansvarar för åtgärder riktade mot arbetslösa, bland andra korta yrkesutbildningar och de nya "introduktionsjobben". Vem som erbjuds en sådan utbildning eller ett "introduktionsjobb" bestäms av de lokala arbetsförmedlingarna.

Universitetskanslersämbetet ansvarar för att granska kvaliteten på högre utbildning och de statliga lärosätenas system för kvalitetssäkring av högre offentliga utbildnings- och forskningsinstitut. Universitets- och högskolerådet samordnar antagningen till högre utbildning och ger stöd och information inför högskolestudier.

3.1.2 *Större nationella samhällsekonomiska strategier som styr vuxenutbildningen*

Enligt Skollagen (2010:800) ska individens behov och förutsättningar vara utgångspunkten när beslut om antagning fattas. De med lägst utbildning ska prioriteras.

De främsta strategiska dokumenten är statsbudgetarna. Sedan 2015 har budgetarna inkluderat extraplatser för vuxenutbildning inom det så kallade "Kunskapslyftet" (se nedan).

²⁸ [Eurypedia Sweden](#) (2016) 'Distribution of responsibilities', URL:

3.2 Vuxenutbildningens politiska ramar

3.2.1 *En sammanfattning av större utvecklingar/förändringar sedan 2010*

2009–2011

Vuxenutbildningen etablerades och extraplatsen finansierades inom de högre yrkesutbildningarna för vuxna

2009 resulterade tidigare försök och projekt med kvalificerad yrkesutbildning i skapandet av Myndigheten för yrkeshögskolan.

Regeringen finansierade extraplatsen i skolbaserad utbildning och lärlingsutbildning på gymnasienivå för vuxna och för yrkesföreare.

Under denna period genomgick svenska för invandrare (sfi) flera förändringar i syfte att göra den mer individuellt anpassad och flexibel, och samtidigt mer inriktad mot arbetslivet.²⁹

2012

Ändringar i Skollagen

Den nya Skollagen (2010:800) och förordningen om vuxenutbildning (2011:1108) trädde i kraft för kommunal vuxenutbildning, tillsammans med utbildning för vuxna med intellektuell funktionsnedsättning och svenska för invandrare. Den nya lagen förstärkte möjligheten till utbildning som var skraddarsydd efter individens situation och behov, och gav alla vuxna rätten att studera, få yrkesvägledning och individuella studieplaner och validering.³⁰

En ny betygsskala med sex grader, A–F, infördes. Fem grader, A–E, betecknar godkända resultat och F är ett underkänt resultat. Den nya betygsskalan här relaterad till nationella mål och betygssättningskriterier.

2015

Landrapporten för Sverige från 2015 beskriver ett antal utmaningar inom skolsystemet "som orsakats av reformer som bestämts av den tidigare högerregeringen", såsom att minska antalet deltagare i yrkesutbildningar på gymnasienivå, den sjunkande jämlikheten i skolan och genomförande av decentralisering och det fria skolvalet som "inte åtföljdes av centraliserade kvalitetssäkringsmekanismer"³¹. Nedåtgående grundläggande kompetens bland unga är en annan utmaning som läggs fram i rapporten.

²⁹ Sandwall (2013)

³⁰ Eurydice Sweden, September 2017

³¹ European Commission, 2015b.

Den nationella referensramen för kvalifikationer har införts

2015 infördes den nationella referensramen för kvalifikationer.

En ny form av eftergymnasial utbildning, konst- och kulturutbildningarna, lanserades hösten 2015, och ersatte vidareutbildning.

”Kunskapslyftet” startade

Hösten 2015 lanserade regeringen initiativet ”Kunskapslyftet”, med extraplatser på den kommunala vuxenutbildningen, folkhögskolorna, högskolorna och yrkeshögskolorna. Initiativet har utformats för att förhindra arbetslöshet och kan ”... även ses som ett viktigt initiativ för livslångt lärande.”³² ”Kunskapslyftet” erbjöd cirka 6 500 extraplatser det första året, fördelade mellan högskola, vuxenutbildning (inklusive yrkesutbildning) och ytterligare platser på allmänna kurser vid folkhögskolorna. I Sveriges nationella reformprogram 2016 beskriver regeringen syftet med ”kunskapslyftet” på följande vis: ”Kunskapslyftet ska ge människor möjlighet att utbilda sig för att kunna få ett arbete, omskola sig till ett nytt yrke, få behörighet till högre utbildning, vidareutbilda sig för bättre karriärmöjligheter, och ge sig själva egenmakt för ökat deltagande i samhällslivet eller för personlig utveckling”³³.

Åtgärder för att erkänna tidigare kunskaper (validering)

”Myndigheten för yrkeshögskolan presenterade ett projekt för att utforska vilken effekt erkännande av tidigare utbildning kan ha på mångfalden. Myndigheten hade även för avsikt att skapa nationella metoder för erkännande av tidigare kunskaper inom yrkesutbildningen genom ekonomiska incitament. Projektet påbörjades hösten 2015.”³⁴

Traineejobb

2015 inledde regeringen även finansiering av en ny anställningsform, traineejobb, inriktade mot 20–24-åringar, och som består till 50 % av avlönat arbete och 50 % praktik. I Sveriges konvergensprogram 2016 avsåg regeringen att ”... utvidga både traineejobben och stödet för yrkesintroduktionsanställningar till att även omfatta nyanlända”.

Insatser för inkludering av nyanlända

Åtgärder för att stödja nyanlända som har erhållit uppehållstillstånd men som fortfarande bor på Migrationsverkets boendeanläggningar föreslogs i det nationella programmet 2015: ”... föreslår regeringen medel för att verksamhet ska kunna genomföras inom folkbildningen, bl.a. Studieförbunden, för att stärka kunskaper i svenska och om samhället

³² Regeringskansliet, 2015, s. 18

³³ Regeringskansliet, 2016b, s. 27

³⁴ Eurydice Sweden, September 2017.

och främja deltagande i samhällslivet.”³⁵ Dessa verksamheter regleras i Förordning (2015:521).

2016

Svenska för invandrare blev en del i den kommunala vuxenutbildningen

I juli 2016 blev svenska för invandrare (sfi) en del i den kommunala vuxenutbildningen. Alla elever har rätt till en individuell studieplan och en yrkes- och studievägledare. Regeringens ambition var att detta skulle göra det lättare att anpassa vuxenutbildningen efter individens behov och livssituation, och att det skulle bli lättare att kombinera Sfi med andra kurser inom vuxenutbildningen.³⁶ Regeringen antog i sin tur att detta skulle leda till kortare studietider, snabbare genomflöde och minskade studiestöd.

Utökad antal utbildningsplatser i ”Kunskapslyftet”

Antalet nya utbildningsplatser i Kunskapslyftet utökades 2016 och utbildningskontrakt infördes och upprättades av den kommunala vuxenutbildningen och folkhögskolorna (se 5.1.3 nedan). Utbildningskontrakten var trepartsavtal mellan arbetsförmedlingarna, kommunerna och de arbetslösa. Den arbetslösa personen ska vara en ung vuxen i 20–24-årsåldern som är inskriven på arbetsförmedlingen och som saknar gymnasieutbildning. Andra insatser för att öka intresset för yrkesutbildningen hos denna åldersgrupp var att ”stärka insatserna för att få fler lärare inom yrkesinriktade ämnen att erhålla sina lärarlegitimationer”, ”stärka samarbetet mellan skola och arbetsplats, (...) stärka lärandet på arbetsplatser”, ”utveckla färdigheterna hos yrkesvägledarna och utöka det tekniska språnget”.³⁷

Inom kunskapslyftet fick folkhögskolor ytterligare medel för att starta studiemotiverande kurser för arbetslösa.

Uppdrag om sammanhållna yrkesutbildningar i gymnasieskolan

Antalet unga vuxna och nyanlända som inte är behöriga för studier på gymnasienivå har ökat under de senaste åren. Dessa elever riktas in på introduktionsutbildningar eller språkintrouktion om de är nyanlända. Regeringen har givit Statens skolverk i uppdrag att ta fram förslag om att bl.a. stimulera samverkan mellan gymnasieskolan och vuxenutbildningen, för att kunna erbjuda sammanhållna yrkesutbildningar också i gymnasieskolans introduktionsprogram.³⁸ Förslagen ska utformas så att de sammanhållna yrkesutbildningarna även kan fungera som påbyggbara utbildningspaket som stegvis kan leda till gymnasieexamen. Skolverket ska samråda med de nationella programråden för gymnasial yrkesutbildning och redovisa uppdraget i december 2017.

³⁵ Regeringskansliet, 2015, s. 24.

³⁶ Regeringens proposition (2014/15:85).

³⁷ Eurydice Sweden, September 2017.

³⁸ Regeringsuppdrag ([U2017/01930/GV](#))

Ökad finansiering för tidiga insatser för att underlätta etableringen i samhället

Regeringen lade fram förslag om ökad finansiering för insatser i syfte att öka nyanländas anställningsbarhet och underlätta deras etablering i det svenska samhället. Denna reform gäller initiativ som undervisning i svenska för invandrare och det svenska samhället.³⁹

Statens skolverk siktar på att stödja kommuners arbete genom validering av nyanlända som inte har gymnasiebetyg. I 2016 års statsbudget tillfördes ytterligare medel till Universitets- och högskolerådet för att stödja deras initiativ om validering av utländsk utbildning. Det är i linje med den nya förordningen om erkännande av utländska yrkeskvalifikationer och tillfällig yrkesutövning i Sverige.⁴⁰

I det nationella reformprogrammet 2016 lanserades initiativet "100-klubben", en satsning där större arbetsgivare och företag erbjuder nyanlända arbete. Genom 100-klubben erbjuder Arbetsförmedlingen skraddarsydda paket av insatser till de företag som vill ta emot minst 100 nyanlända. Inom offentlig sektor har också drygt 200 statliga myndigheter fått i uppdrag att ta emot nyanlända för praktik under åren 2016–2018."

Snabbspår för nyanlända som redan har kvalifikationer

En annan åtgärd som vidtagits 2016 är att erkänna tidigare utbildning för de som har examensbetyg från andra länder. I samverkan med arbetsmarknadens parter, Arbetsförmedlingen och andra myndigheter finansierar regeringen "snabbspår" för att påskynda denna grups väg in i arbete för specifika yrken. Arbetsförmedlingen erbjuder också "kortare kompletterande utbildningar (kurser) så att nyanlända med motsvarande högskoleutbildning snabbare kan matchas mot arbete på den svenska arbetsmarknaden och möta arbetsgivarnas rekryteringsbehov".⁴¹

Snabbspårens mål är att erbjuda nyanlända arbete i branscher där det råder brist på arbetskraft. Ett snabbspår är en sammanhållen process för att erbjuda praktik, språkundervisning, utbildning och validering. Det är arbetsmarknadens parter och Arbetsförmedlingen som bestämmer vilka yrken som kan vara aktuella för ett snabbspår. 2016 inkluderades ett flertal yrken i systemet. Avtal tecknas avseende elektriker, kockar, lastbilsförare, legitimationsyrken inom vård och omsorg, lärare och förskollärare, fastighetsbranschen, anställda inom bygg- och energibranscherna, samhällsvetare, socionomer/socialt arbete, djurskötare och träindustrin. (Arbetsförmedlingen, 2017).

"90-dagarsgarantin"

Ett initiativ länkat till arbete och utbildning lades fram i det nationella reformprogrammet 2016: "90-dagarsgarantin" för ungdomar. Denna garanti sätter en gräns för hur länge en

³⁹ Eurydice, Mars 2017.

⁴⁰ Lag (2016:145) och Förordning (2016:157)

⁴¹ Regeringskansliet, 2016b, s. 19–20

ung person i åldrarna 20–24 år ska kunna vara arbetslös innan han eller hon erbjuds ett arbete, eller delta i en verksamhet som leder till arbete eller utbildning.⁴²

Digitala plattformar

Hösten 2016 implementerade Sveriges landsting digitala plattformar för asylsökande.⁴³ Alla landsting och regioner erbjöds att ansluta till en nationell plattform för att stärka styrningen och planeringen av asylsjukvården, och följa upp resultaten. Nio landsting och regioner anslöt 2016, och 2 kommer att ansluta 2017.⁴⁴ Resultaten har hittills påvisat att såväl medvetenheten om behovet av arbetsmetoder och material för att förbättra hälso- och sjukvården som personalens kunskap och kännedom har ökat. Kurser har hållits för att presentera plattformen för personalen och fram till mars 2017 hade 1 286 personer från alla landsting och regioner deltagit i dessa. Avsikten är att sprida kunskapen genom utbildning på lokal nivå. En annan del av initiativet är en webbaserad verktygsbank med de arbetssätt, metoder och material som identifierats som fungerande under programmets gång. 2016 var antalet läkarundersökningar för första gången större än antalet nya asylsökande.

Yrkeshögskoleutbildningar kan anordnas av yrkeshögskolan

2016 genomfördes även ändringar inom yrkeshögskolan. Enligt Eurydice Sweden "gavs utbildningsanordnare inom yrkeshögskolan möjligheten att anordna utbildningsprogram på gymnasienivå för att öka antalet studerande behöriga för högre yrkesutbildning. Ändringarna, inklusive höjda kompetenskrav och möjligheten för utbildningsanordnare att anordna högkvalitativa utbildningsprogram", trädde i kraft den 1 januari 2017.⁴⁵ "I syfte att höja kvaliteten på yrkeshögskolan har flera ändringar genomförts i förordningen om yrkeshögskolan under 2016. Kraven för att erhålla en yrkeshögskoleexamen eller en kvalificerad yrkeshögskoleexamen är sedan den 1 februari 2016 placerade inom den nationella referensramen för kvalifikationer (SeQF), och en uppsats ingår numera också i kraven. Ett annat exempel är att styrgruppen för varje kurs som ingår i systemet för yrkeshögskolan ska inbegripa en representant från det svenska skolsystemet. Ändringar har även skett avseende Myndigheten för yrkeshögskolans kvalitetssäkringsprocess."⁴⁶

Särskilt anställningsstöd

Vissa ändringar avseende "särskilt anställningsstöd" trädde i kraft i juli 2016.⁴⁷ Särskilt anställningsstöd kan betalas ut om en arbetsgivare anställer en arbetslös person som

⁴² Regeringskansliet (2016b, s. 18)

⁴³ Regeringskansliet (2016a).

⁴⁴ [Sveriges kommuner och landsting \(2017b\)](#)

⁴⁵ I ett dokument från den 24 januari 2017 skriver Myndigheten för yrkeshögskolan att de kommer att fortsätta med sitt arbete för att göra det möjligt att ansöka om behörighetsgivande förutbildning under 2018. (MYH2016/4541).

⁴⁶ Eurydice Sweden, September 2017.

⁴⁷ Förordning (SFS [2016:427](#)).

deltar i, eller håller på att påbörja, en vuxenutbildning i svenska för invandrare, svenska som andraspråk eller yrkessvenska.

Översyn av tillträdet till högskoleutbildning

Regeringen hade beslutat att se över antagningen till universitet och högskolor 2016. Denna översyn innefattar minskad betoning på antagningsprovet, att mer vikt läggs på meritpoäng och arbetslivserfarenhet som potentiell grund för behörighet för antagning till högskolestudier.⁴⁸

Slutrapport från Digitaliseringskommissionen

I december 2016 presenterade Digitaliseringskommissionen sina resultat i en officiell rapport.⁴⁹ Kommissionen fastställer att dialogen mellan gymnasieskolan och högre utbildning, och arbetsmarknaden är avgörande i ett digitalt samhälle, och att de nutida samverkansformerna måste utvecklas och kompletteras. En rekommendation är att prioritera kompetensutvecklingen för att säkerställa välfärden och tillväxten i det digitala samhället. Å andra sidan betonar kommissionen att det kommer bli svårt att göra avvägningar mellan förbättringar av välfärdstjänster för individerna och statens inblandning i den personliga sfären. Kommissionen framhåller att digitaliseringen kommer att gynna högutbildade mer än lågutbildade. "Datadriven innovation kan vara till hjälp för att öka välfärdsstatens effektivitet, införa automatiserat beslutsfattande och utforma bättre välfärdstjänster. En ökad användning av offentliga data kan också underlätta kontrollen av förvaltningen, öka transparensen och den demokratiska utvecklingen samt göra privatpersoner mer delaktiga i beslut och processer. Datadriven innovation kan bidra till att effektivisera offentlig verksamhet, införa automatiserade beslutsprocesser och utforma bättre välfärdstjänster. (SOU 2016:89, s. 33–34).

2017

Utökad laglig rätt till studier inom kommunal vuxenutbildning

2017 trädde ändringar i Skollagen i kraft som gjorde vuxenutbildning på gymnasienivå en laglig rätt för dem som saknade behörighet till högskolestudier. Medborgare som är behöriga till studier inom kommunal vuxenutbildning har numera rätt att gå kurser på gymnasienivå för att bli behöriga för högskolestudier.

Utökad antal utbildningsplatser i "Kunskapslyftet"

Ett ytterligare antal platser beviljades statliga medel inom kunskapslyftet 2017 (se tabell 3.1 nedan).

Förberedande kurser och enstaka kurser inom yrkeshögskolan

⁴⁸ www.regeringen.se

⁴⁹ Statens offentliga utredningar (SOU [2016:89](#)).

Nätverk av oberoende experter inom området för vuxenutbildning/vuxnas
färdigheter
Fullständig landrapport – Sverige

En annan ändring 2017 är att yrkeshögskolan kommer att innefatta förberedande kurser och enstaka kurser som kan vara på gymnasienivå.

Ett nytt "studiestartsstöd"

Redan 2016 föreslogs ett nytt bidrag, studiestartsstödet, i en av regeringens departementspromemorior, för att hjälpa arbetslösa i åldrarna 25–56 år att påbörja en utbildning.⁵⁰ Studiestartsstödet implementerades från och med den 1 juli 2017. Elever kan få upp till 9 117 SEK (ca 960 EUR) i månaden under de 50 första studieveckorna. För att kunna erhålla stödet måste eleverna ha varit arbetslösa och inskrivna hos Arbetsförmedlingen i minst sex månader. Enligt förslaget förväntas ca 15 000 arbetslösa personer i den ovannämnda åldersgruppen kunna dra nytta av denna satsning. I samma promemoria föreslogs också avskaffandet av möjligheten till avskrivning av studielån tagna i samband med behörighetsgivande studier för studerande som går vidare till högskolestudier (nuvarande studiemedel kombinerar en bidragsdel och en lånedel) från den 1 januari 2018.

Regional yrkesutbildning för vuxna

I oktober 2016 fattade regeringen beslut om statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning, orienteringskurser och kurser i svenska, svenska som andraspråk, engelska, matematik och samhällskunskap.⁵¹ Alla sammanhållna yrkesutbildningar inom regional vuxenutbildning måste innehålla arbetsplatsförlagt lärande i en omfattning på minst 15 % av innehållet. Sammanhållna program kan även ges i form av lärlingsutbildning. Enstaka kurser i yrkesämnen ska erbjudas utifrån elevernas behov. Förordningen trädde i kraft den 1 januari 2017.

Bidragen kan erhållas för vuxenutbildning och särskild utbildning för vuxna på gymnasial nivå som planeras av minst tre samverkande kommuner och i samarbete med arbetsmarknaden. Kommunerna måste samfinansiera utbildningen. Statliga bidrag för orienteringskurser kan endast betalas ut för studerande som även studerar inom den regionala yrkesutbildningen för vuxna. Statens skolverk ska vid sin fördelning av statsbidrag ta hänsyn till behoven av kompetens på arbetsmarknaden och arbetslöshetens omfattning i de samverkande kommunerna. Syftet är att utveckla kompetenser som behövs på arbetsmarknaden genom ett bredare utbud av yrkesutbildningar.

Statens skolverk har också fått i uppdrag att ge förslag på sammanhållna program med kombinationer av kurser som motsvarar arbetsmarknadens behov. Eftersom många av de nyanlända är i de sena tonåren är det också viktigt att samla erfarenheter från de kommuner som utvecklat modeller för övergången från yrkesintroduktion till vuxenutbildning. Yrkesvägledare måste ges i uppdrag att utveckla samverkan mellan

⁵⁰ Regeringens proposition ([2016/17:158](#))

⁵¹ Förordning (SFS [2016:937](#))

vuxenutbildningen och arbetsplatserna. Handledarna ska också medverka i betygssättning och uppföljning.

En del av aktivitetsprogrammet fasas ut

En del av aktivitetsprogrammet för långtidsarbetslösa fasas ut och ersätts med möjligheter till utbildning.

3.2.2 Huvudsakliga lag(ar) som reglerar vuxenutbildningen

Den svenska strategin för livslångt lärande, "The Swedish strategy for lifelong learning – A summary of principles and orientations" utvecklades 2007.⁵² I strategin är ansvaret för vuxenutbildning fördelat på tre grupper: individen, staten och arbetsgivaren.⁵³

Kommunal vuxenutbildning regleras i Skollagen (2010:800, kapitel 20) och i Förordning om vuxenutbildning (2011:1108). Kommunal vuxenutbildning är utformad för att stödja och främja vuxnas lärande, och ge vuxna möjlighet att utveckla sina kunskaper och färdigheter för att stärka sin ställning i arbetslivet, samt främja sin personliga utveckling. Vuxna som saknar utbildning på grundläggande nivå har laglig rätt till vuxenutbildning från 20 års ålder om de är bosatta i Sverige. Vuxenutbildningen har sin egen läroplan, i vilken mål och riktlinjer anges.

Vissa nya avsnitt lades till 2015 (Lag (2015:482) om ändring i skollagen). Enligt ändringarna ska de som fått minst utbildning prioriteras. Kommunerna är skyldiga att erbjuda studie- och yrkesvägledning till dem som avser påbörja vuxenutbildning på grundläggande nivå.

Folkbildningen regleras genom Förordning (2015:218). I förordningen fastställs syftet med statliga subventioner till folkbildningen enligt följande: "(1) stödja verksamhet som bidrar till att stärka och utveckla demokratin, (2) bidra till att göra det möjligt för en ökad mångfald människor att påverka sin livssituation och skapa engagemang att delta i samhällsutvecklingen, (3) bidra till att utjämna utbildningsklyftor och höja bildnings- och utbildningsnivån i samhället, och (4) bidra till att bredda intresset för och öka delaktigheten i kulturlivet". Målet, beskrivet i regeringens proposition (2013/ 14: 172 ÖP) är att "ge alla möjlighet att tillsammans med andra öka sin kunskap och bildning för personlig utveckling och delaktighet i samhället".

Yrkeshögskolan regleras genom lag (2009:128) och förordning (2009:130). Lag om yrkeshögskolan säkerställer att eftergymnasiala yrkesutbildningar är kopplade till arbetsmarknadens behov. Lagen understryker att den erbjudna utbildningen ska: "(1) ha sin grund i kunskap som genererats dels i produktionen av varor och tjänster, dels i vetenskap och utformas så att en hög kvalitet och yrkesrelevans nås, (2) ge sådana teoretiska, praktiska och erfarenhetsbaserade kunskaper som krävs för att självständigt

⁵² Utbildningsdepartementet, 2007

⁵³ *ibid*, s. 8

Nätverk av oberoende experter inom området för vuxenutbildning/vuxnas
färdigheter
Fullständig landrapport – Sverige

och i arbetslag kunna utföra kvalificerade uppgifter i arbetslivet, (3) präglas av såväl stark arbetslivsanknytning som teoretisk förankring, (4) utvecklas och bedrivs i samverkan mellan arbetsliv och utbildningsanordnare och (5) bidra till att bryta traditioner i fråga om könsbundna utbildnings- och yrkesval” (Lag 2009:128, Inledande bestämmelser, avsnitt 6).

En sammanfattning av innehållet i Högskolelagen (1992:1434) och Högskoleförordningen (1993:100) presenteras på Universitets- och högskolerådets hemsida (www.uka.se). Lagen innehåller grundläggande regelverk om kurser och program som erbjuds på högskolor. Exempelvis fastställer den vad som ska känneteckna dessa kurser och program på olika nivåer. Den innehåller även föreskrifter om lärares arbetsuppgifter och innehåller bestämmelser om studenternas inflytande. Högskolorna skall också aktivt främja och bredda rekryteringen till högskolan.

Arbetsmarknadsutbildningen regleras i förordning (SFS 2000:634). Dess mål är att stärka individens anställningsbarhet. Endast personer som har fyllt 25 år och är inskrivna på Arbetsförmedlingen har tillgång till arbetsmarknadsutbildning, och personer med sjukdomar eller funktionsnedsättningar som medför nedsatt arbetsförmåga, unga som deltar i program inom ”ungdomsgarantin” och nyanlända under 25 års ålder har tillgång till utbildningen.

Förberedande fortbildning är vanligtvis icke-formell och regleras inte av lagar och regelverk, förutom fortbildning som erbjuder legitimationer som kräver kontinuerlig övervakning. Dessa inbegriper svetsarcertifiering i enlighet med en ISO-standard⁵⁴ och praktik som inbegriper vuxenutbildningar.

Validering av tidigare utbildning regleras i samma förordning som yrkesutbildning (SFS 2000:634). I mars 2016 antogs en ny lag (2016:145) och en ny förordning (SFS 2016:157). Denna förordning reglerar erkännandet av yrkeskvalifikationer i linje med Europaparlamentets och rådets direktiv 2013/55/EU, för dem som tillfälligt vill utöva ett yrke som anställd eller enskild näringsidkare.⁵⁵

3.2.3 Huvudsakliga strategi(er)

Den svenska strategin för livslångt lärande (2007) lade fram allas rätt till kvalitetssäkrad utbildning. Tillgänglighet, likvärdighet och samverkan understryks.

Den nationella digitaliseringsstrategin av gymnasieskolan och den kommunala vuxenutbildningen (2015) avser förtydliga uppdraget om att ge deltagande lämplig digital kompetens. Strategin fastställer att rektorer och lärare ska ha kompetensen att välja och använda lämpliga digitala verktyg, och ha tillräckliga verktyg att använda.

⁵⁴ SS-EN ISO 9606-1:2013

⁵⁵ Lag (2016:145) och Förordning (2016:157)

Den nationella digitaliseringsstrategin (2017) har som mål att se till att betydligt fler personer får sin reella kompetens validerad. Validering ska vara tillgängligt i hela landet, på samtliga nivåer i utbildningssystemet, och mot en större bredd av kvalifikationer i arbetslivet.

Regeringens Proposition om försöksverksamhet med branschskolor (2016) ger kommunerna möjligheten att sluta avtal med en branschskola om att skolan utför vissa uppgifter inom yrkesämnena.

Den Kommittédirektiv om en ny strategi för ökad internationalisering av universitet och högskolor (2017) tillsattes för att föreslå mål för en nationell strategi om hur fler studenter kan få ett internationellt perspektiv i sin utbildning, och hur Sverige kan bli mer attraktivt för utländska studenter.

I statsbudgetarna (2016, 2017) analyseras resultaten från tidigare år och föreslås vilka utbildningsformer som kommer att få statligt bidrag kommande år.

3.2.4 Huvudsakliga genomförandelag(ar)

Den svenska ekonomin har återhämtat sig, och enligt regeringen finns det nu utrymme för reformer, inte minst inom skolväsendet. Statsbudgeten för 2018 innehåller flera extraplatser för "Kunskapslyftet" som startades 2015. Statsbudgeten för 2018 och kommande år har dock inte gått igenom riksdagen ännu, utom ett förslag från den nuvarande regeringen (och ett nyval hölls i september 2018).

Sverige nationella reformprogram 2017 understryker att "matchningen på arbetsmarknaden ska förbättras".⁵⁶ "Kunskapslyftet" och den nya arbetsmarknadsinsatsen, "studiestartsstödet", är åtgärder för att lösa denna situation. Enligt ett nytt villkor i 2017 års statsbudget ska kommuner som ansöker om ytterligare platser för vuxenutbildning finansiera minst lika många platser som de ansöker om själva.⁵⁷

Tabell 3.1 Ytterligare platser inom kunskapslyftet (Regeringens proposition 2017/18:1)

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Allmän kommunal utbildning och yrkesutbildning för vuxna (från 2017: regional yrkesutbildning för vuxna)	19 20 0	15 00 0	31 50 0	34 00 0	34 00 0	34 00 0
Lastbilsförarutbildning			1 000	1 000	1 000	1 000
Läringsutbildning för vuxna			3 150	3 150	3 150	3 150
Yrkehögskola	2 500	6 000	7 100	11 00 0	15 70 0	18 80 0

⁵⁶ Regeringskansliet, 2017

⁵⁷ Regeringens proposition, 2016/17:1, S. 203

Nätverk av oberoende experter inom området för vuxenutbildning/vuxnas
färdigheter
Fullständig landrapport – Sverige

Folkhögskolor: allmänna program och specialprogram	3 000	3 000	8 000	8 000	8 000	8 000
Folkhögskolor, utbildningskontrakt och kurser för långtidsarbetslösa	2 000	2 000	4 000	4 000	3 000	3 000
Kompletterande utbildningar	125					
Universitet och högskolor	7 925	11 12 5	20 03 0	22 51 6	23 92 3	25 23 5
Utbildningskontrakt i komvux	3 675	3 675				
Praktik	3 551	5 451				
Utbildning för tidsbegränsat anställda inom äldre-, hälso- och sjukvården			4 000	4 000	1 000	
Totalt	41 97 6	46 25 1	78 78 0	87 66 6	89 77 3	93 18 5

Redan i vårbudgeten 2017 tilldelades den kommunala vuxenutbildningen 10 000 ytterligare platser. Tillsammans med extraplatserna inom "kunskapslyftet" skapades 19 200 extraplats för 2016. För 2017 kommer "kunskapslyftet" tillföra 15 000 ytterligare platser till den kommunala vuxenutbildningen. Antalet ytterligare platser för 2018 har ännu inte tillkännagivits.

I vårbudgeten 2017 tilldelades svenska folkhögskolor 2 000 ytterligare platser för allmänna program. Inom "kunskapslyftet" föreslås ca 1 000 ytterligare platser för kurser på folkhögskolor 2016. Utöver dessa täcker budgeten 1 000 studieplatser för kurser för långtidsarbetslösa. Till dessa läggs en ny insats 1 000 platser för yrkesutbildningar som varar upp till 24 månader på folkhögskolor för långtidsarbetslösa inom yrken som det råder brist på arbetsmarknaden.

Utbildningskontrakt är endast tillgängliga för unga vuxna i åldrarna 20–24 år. Ett kontrakt är ett avtal mellan Arbetsförmedlingen, kommunen och en ungdom som är inskriven på Arbetsförmedlingen som saknar gymnasiekompetens. Studietakten är antingen heltid eller kombinerad med arbete eller fortbildning. Studenter med dessa kontrakt kan ansöka om svenska studiemedel för sådana studier.

Regeringen har även avsatt ytterligare medel i statsbudgeten 2017 för anställning och kompetensutveckling av lärare i svenska för invandrare, och för nyanlända, samt antagit nya regelverk kopplade till dessa insatser⁵⁸. Behovet för kvalificerade lärare för att lära ut svenska för invandrare är stort, då endast 40 % har examen i studier i "svenska som andraspråk".⁵⁹ Regeringen har budgeterat 100 miljoner SEK (ca 10,5 miljoner EUR) för att utbilda ca 1 000 lärare i att lära ut svenska för invandrare under de kommande åren.

Inom regeringens strategi "Vägar framåt" (2015) tilldelades Folkbildningsrådets ytterligare statliga medel för 2016–2018, för att hjälpa ungdomar i åldrarna 15–25 år som saknar

⁵⁸ Regeringens proposition (2016/2017:1)

⁵⁹ Nordiskt nätverk för vuxnas lärande (www.nvl.org).

gymnasieutbildning att utveckla färdigheter och kompetenser som behövs på arbetsmarknaden.

3.3 Nationella och kvantitativa politiska mål

Tabell 3.2 Mål kopplade till vuxenutbildning i mer omfattande ekonomisk politik/strategier för livslångt lärande/regelverk eller lagar

Allmän information		Status i förhållande till mål		
Mål (målsiffra och datum då det ska ha uppnåtts)	Datum för införande (t.ex. 2018-03-31)	Ursprungssiffran (vid datum för införande)	Aktuellt värde	Sammanfattning av status i förhållande till målet
Andelen 18- till 24-åringar som inte slutfört minst två års gymnasiestudier och som inte studerar ska vara mindre än 7 procent 2020			2016 var andelen 7,5 %, 8,2 % för män och 6,7 % för kvinnor.	Sverige har uppnått målet för kvinnor, men inte för män. Enligt Sveriges nationella reformprogram 2017 har den genomsnittliga andelen ökat något 2016.
Andelen 30- till 34-åringar som har minst en tvåårig eftergymnasial utbildning ska uppgå till 45–50 % 2020			Andelen var 50,8 % 2016, 43,1 % för män och 58,1 % för kvinnor.	Sverige har uppnått målets högsta nivå sett till genomsnittet, men inte ens den lägsta nivån sett till andelen män. Enligt Sveriges nationella reformprogram 2017 har andelen ökat i stadig takt under senaste tio åren, men ökningsgraden har sjunkit under det senaste året.

3.4 Kvalitetssäkring

Kommunerna ansvarar för kvaliteten på den kommunala vuxenutbildningen, inklusive vuxenutbildning för personer med intellektuell funktionsnedsättning, och svenska för invandrare. Statens skolinspektion övervakar och utvärderar denna verksamhet. Folkbildningsrådet utvärderar och följer upp kvaliteten på folkhögskolorna och studieförbunden. Myndigheten för yrkeshögskolan ansvarar för kvaliteten på yrkeshögskolan. Arbetsförmedlingen ansvarar för utbildningar riktade till långtidsarbetslösa. Universitets- och högskolerådet ansvarar för kvaliteten och utvärderingar av den högre utbildningen på universitet och högskolor.

Statens skolinspektion utför regelbundna kontroller. Om det finns några anmärkningar har kommunerna viss tid på sig att åtgärda bristerna. "Om huvudmannen inte vidtar några åtgärder eller gravt åsidosätter sina skyldigheter kan inspektionen besluta om att utfärda en villkorlig straffavgift eller åtgärder på bekostnad av huvudmannen."⁶⁰

I budgetpropositionen för 2018 tilldelades kommunerna 315 000 000 SEK i syfte att stärka kvaliteten i de regionalt yrkesinriktade utbildningarna, ge dem bättre förutsättningar och bredda utbudet av utbildningar.

3.5 Framtida politik

Budgetpropositionen för 2018

I budgetpropositionen för 2018 föreslår regeringen ett utökat antal utbildningsplatser inom ramen för kunskapslyftet för de kommande åren (se tabell 3.1 ovan). Från 2018 avser regeringen att mer än fördubbla antalet platser till den kommunala vuxenutbildningen från 15 000 2017 till 34 000 2018, och skapa nya platser till lärlingsutbildningarna och lastbilsförarutbildningarna. Dessutom ska programmen (långa kurser) på folkhögskolorna byggas ut med ett ökat antal platser, från 3 000 till 8 000 platser, och medlen till utbildningskontrakt och kurser för långtidsarbetslösa från 2 000 till 4 000. Antalet platser på yrkeshögskolan planeras öka från 6 000 till 7 100, och från 11 125 till 20 030 i universitet och högskolor. Men, som tidigare nämnts, hålls det ett val 2018, vilket kan göra framtida statsbudgetar väldigt ovissa.

Branschskolor

Regeringen har lagt fram ett förslag om försöksverksamhet med branschskolor.⁶¹ Denna försöksverksamhet innebär att huvudmännen för yrkesutbildningar på gymnasienivå och inom den kommunala vuxenutbildningen kan sluta avtal med en branschskola om att utföra vissa uppgifter. De uppgifter som kan tillhandahållas är undervisning i karaktärsämnen som har en yrkesinriktad profil (yrkesämnen) och undervisning som avser

⁶⁰ Eurydice, 2017 Kvalitetssäkring inom vuxenutbildningen

⁶¹ Regeringens proposition (Prop. [2016/17:161](#))

sådant gymnasiearbete som ingår i utbildningen enligt skollagen. Försöksverksamheten kommer att pågå mellan den 1 juli 2018 och den 30 juni 2023.

En ny kommitté för vuxenutbildning

En särskild utredare har tillsatts av regeringen.⁶² En av frågorna som ska undersökas är huruvida vuxenutbildning för studenter med intellektuell funktionsnedsättning (särsvux) bör upphöra som egen skolform och, om det bedöms lämpligt, föreslå hur särsvux ska bli en del av komvux. Hur man ska säkerställa att lärare på komvux får fortbildning är en annan fråga för utredaren. Andra frågor gäller urval av studenter, betygsskalan och en ny förberedande högskoleförberedande examen.

Uppsökande av och studiemotiverande insatser för utrikes födda kvinnor

Studieförbunden ska få anslag på 30 miljoner SEK från regeringen under 2018 för arbete för att nå ut till utrikes födda kvinnor och organisera studiemotiverande insatser för dem. Syftet är att ge deltagarna ökad kunskap om sig själva och sin miljö, motivation och övning i studier och arbetssökning. Dessa aktiviteter planeras starta i januari 2018 och beräknas nå 4 000 kvinnor.

Uppdrag om utbildning av nyanlända med kort utbildning

Regeringen har givit Statens skolverk i uppdrag att ta fram stödmaterial som ska underlätta kommunernas arbete med nyanlända med kort utbildning.⁶³ Syftet är att kombinera svenska för invandrare med andra delar av kommunal vuxenutbildning, såsom grundläggande utbildning i matematik och samhällsorientering.

Ändringar i studiestöden

Svenskt studiestöd består av en bidragsdel och en lånedel. Budgetpropositionen för 2018 innefattar en ökning av studielånet med 200 SEK och av bidraget med 300 SEK per månad för heltidsstudier. Tillsammans kommer stödet att uppgå till 10 450 SEK för fyra veckors studier, varav vilka ca 3 150 SEK är ett bidrag.⁶⁴

Centrala studiestödsnämnden (CSN) har fått i uppdrag att förbereda införandet av ett körkortslån. Nämnden ska redovisa sitt förslag i augusti 2018.

⁶² Kommittédirektiv. (2017:21)

⁶³ Regeringsuppdrag (U2017/02921/GV)

⁶⁴ www.csn.se

Utbildningsplikt för nyanlända

Nyanlända som deltar i Arbetsförmedlingens etableringsinsatser och som (enligt Arbetsförmedlingens bedömning) behöver utbildning för att få jobb, kan vara tvungna att börja studera. Vägran kan leda till hävt ekonomiskt stöd.⁶⁵

Traineejobb och fyra andra subventionerade anställningsformer blir "introduktionsjobb"

Fem olika subventionerade anställningsformer ersätts av en ny anställningsform, "introduktionsjobben". Enligt regeringen ska reglerna för stödet bli enklare och stärkas för att öka arbetstagares vilja att anställa personer som har en svag förankring på arbetsmarknaden. Introduktionsjobben ska kunna kombineras med utbildning på ett flexibelt sätt, så att både individernas ställning stärks och arbetsgivarnas behov av kompetenser tillmötesgår. Enligt regeringen kommer en sådan kombination att utgå från individernas behov snarare än vara det absoluta krav som är fallet för dagens trainee- och instegsjobb.⁶⁶

Arbetspraktik för nyanlända

Budgeten för "tidiga insatser för nyanlända" har ökat i budgetpropositionen för 2018 och de nyanlända kommer att ha möjlighet till språkundervisning och kompetenskartläggning redan under asyltiden. Nyanlända som är inskrivna på etableringsprogrammet kommer också att kunna få praktik för att stärka deras möjligheter på arbetsmarknaden. Möjligheten var tidigare endast öppen för arbetslösa inom "jobb- och utvecklingsgarantin". Arbetsförmedlingen erbjuder olika typer av praktik: att testa på ett yrke, att uppvisa ens kompetenser, eller att förkorta vägen till arbete för utländska akademiker.

⁶⁵ Regeringens proposition ([2017/18:1](#))

⁶⁶ www.regeringen.se

4.0 INVESTERING I VUXENUTBILDNINGSSYSTEM

4.1 Total investering i vuxenutbildning och ändring över tid

Kommunal vuxenutbildning finansieras främst av kommunerna. Kommunerna tar ut skatt, men får även en klumpsumma från staten och ibland tidsbegränsade öronmärkta medel som platserna i "kunskapslyftet". Folkbildningen, dvs. folkhögskolor och studiecirkel, är främst statsfinansierade. Vissa, men inte alla, kommuner och landsting bidrar också med medel. Yrkeshögskolan är främst statsfinansierad, men samverkanspartner kan också bidra i utbildningen. Högskolan är främst statsfinansierad, men fortbildningskurser säljs även till privata och kommunala arbetsgivare. Yrkesutbildningen är statsfinansierad. Det finns dock ingen separat budget för denna, och utbildningen budgeteras således inom den övergripande budgeten för arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Fortbildning på arbetsplatsen betalas ofta av arbetsgivarna, och kan också erbjudas som en del av andra projekt, såsom Europeiska socialfonden. Fortbildning för vissa yrken, såsom lärare, är ibland delvis statligt finansierade. Icke-formell utbildning, exempelvis i förbund, betalas av förbunden. Vissa kan använda det statsfinansierade aktivitetsstödet som ges till deltagare som är yngre än 25 år. Icke-formella utbildningar, som erbjuds av privata utbildningsanordnare, betalas med deltagaravgifter.

4.2 Nationella offentliga investeringar

Tabell 4.1 Nedbrytning av de nationella offentliga investeringarna för 2017 (endast statsbudgeten, inklusive vårbudgetens justeringar, i SEK)

Namn på offentliga investeringskällan	Finansieringskälla	Finansieringsbelopp (SEK)	Deltagarna år	Målnivå för tillhandahållande	Start-/slutdatum
Kommunal vuxenutbildning	Statlig	1 453 775 000	15 000		2017
Folkbildning	Statlig	4 244 165 000	Ingen siffra fastställd		2017
Yrkeshögskola	Statlig	2 161 588 000	Ca. 27 000		2017
Målinriktade studiestöd	Statlig	448 000 000	10 000–12 000		2017
Kompetensutveckling för lärare i svenska för invandrare	Statlig	100 000 000	Ingen siffra fastställd		2017
Arbetsmarknadsutbildning (ingen separat budget, men ingår i budgeten för arbetsmarknadsinsatser)					2017

Tabell 4.1 innehåller endast statsbudgeten. Eftersom den formella vuxenutbildningen huvudsakligen finansieras via kommunbudgetarna ger den inte hela bilden. Ett annat sätt att presentera investeringar på är att fokusera på totalkostnaderna för vuxenutbildningen år 2016. Statistiken har tagits från de olika myndigheternas webbplatser (som i sin tur har samlats in av Statistikmyndigheten SCB).

Tabell 4.2 Totala kostnader för olika utbildningsformer år 2016.

Namn på offentliga investeringsskällan	Finansieringskälla	Finansieringsbelopp (SEK)	Deltagarmål	Målnivå för tillhandahållande	Start- / slutdatum
Kommunal vuxenutbildning ⁶⁷	Kommunerna och staten	10 281 545 000*	345 540		2016
Folkbildning ⁶⁸	Statlig	4 022 776 000	Se ovan 2.2.2, 2.2.3		2016
Yrkehögskola ⁶⁹	Statlig	1 740 200 000	47,800		2016
Högre utbildning ⁷⁰	Statlig	28 000 000 000*	400 000 (2015/16)		2016
Utbildning för arbetslösa och nyanlända ⁷¹	Statlig	3 092 120 000*			2016

*I detta belopp ingår 3 477 060 000 SEK till komvux, 257 572 000 till särvox och 3 069 853 000 till svenska för invandrare (sfi).

**Ungefärligt. Siffran inbegriper endast låg- och mellanstadium.

**Ungefärligt. Innefattar arbetsmarknadsutbildning och förberedande utbildning, men inte kostnaderna för "jobb- och utvecklingsgarantin".

4.3 EU-stöd via strukturella fonder (huvudsakligen ESF)

4.3.1 Stöd från strukturella fonder inplanerade som en del av den fleråriga budgetramen 2014–2020

Det budgeterade EU-beloppet för Sverige under 2014–2020 var 730 186 558 EUR. Sverige lade till exakt samma summa i sin nationella budget. Prioriterade områden förväntas öka sysselsättningsgraden och deltagandet i utbildning för ungdomar i åldrarna 15–24 år (10 % av budgeten), för att stärka möjligheterna för vuxna med svårigheter att hitta tillbaka till arbetsmarknaden eller utbildning (60 % av budgeten), för att öka

⁶⁷ www.skolverket.se (Siris)

⁶⁸ www.folkbildningsradet.se (Årsredovisning 2016)

⁶⁹ <http://www.myh.se/statistik>

⁷⁰ www.uka.se (Årsrapport 2017)

⁷¹ www.arbetsformedlingen.se (Arbetsförmedlingens Återrapportering 2016)

kompetensnivån och kvalifikationerna huvudsakligen hos individer som redan är i arbete, men också för arbetslösa (25 % av budgeten). Det svenska ESF-rådet listar 119 projekt i programområde 1 (P01 – Kompetensförsörjning) som har beviljats hittills.

4.3.2 *EU-stöd via strukturella fonder (huvudsakligen ESF) tillhandahållna som en del av budgetramen för 2007-2013*

EU-budgeten för Sverige för 2007–2013 var 691 551 158 EUR. Också under denna period lade Sverige till ett motsvarande belopp. Ingen privat finansiering registrerad. Enligt EU-statistiken hade Sverige få deltagare jämfört med de flesta andra EU-länder.⁷² Ändå redovisas 1 276 projekt inom programområde 1 (Kompetensförsörjning) på de svenska ESF-sidorna. De flesta av dessa var små, vissa på några tiotusentals Euro.

4.4 **Investeringsarnas effektivitet**

I det nationella ESF-programmet för 2014–2020 finns en kommentar om utvärderingen av perioden 2007–2013:⁷³ "Erfarenheter från programperioden 2007–2013 gör gällande att utvärderingsinsatser i programgenomförandet behöver avgränsas, målinriktas och effektiviseras i syfte att ge dem en tydlig inriktning och förbättra förutsättningarna för lärande genom utvärdering."

Slututvärderingen av den Svenska socialfonden I 2007–2013 genomfördes av Ramböll.⁷⁴ Deras sammanfattning fastställer att programmet har fungerat väl och att de nått fler deltagare än vad som ursprungligen planerats. Budgetramen har använts och ESF-administrationen fick positiva utvärderingar. Utvärderingens slutsats är att programmet haft bäst effekt på individnivå, särskilt inom programområde I, medan effekterna är mindre framträdande på organisationsnivå och som svagast på strukturnivå.

Enligt utvärderarna finns det en inneboende konflikt mellan programmets mål och medel. Fonden ska leda till förändringar på organisations- och strukturnivå, men den är utformad för att stödja enskilda individer på lokal nivå med hjälp av kompetensutveckling och kortsiktiga utvecklingsinsatser. En annan kritisk punkt är att det saknats "lärande utvärderingar". "Lärande utvärderingar" skiljer sig från traditionella utvärderingar i framför allt två avseenden: (1) de ska genomföras löpande och inte enbart i slutet av en insats och (2) de ska omfatta hela program och inte bara enskilda projekt. Utvärderingarna som genomförts har därmed inte använts som en grund för nya beslut. Fokus har enligt slutrapporten legat på projekt och individer, och inte på regioner och långsiktiga strukturella effekter. Däremot medger rapporten att fonden bidragit med positiva effekter, som individanpassade lärandemöjligheter, kombinerade läroformer och avgränsad kompetensutveckling.

⁷² [ESF-rådets webbplats](#).

⁷³ Svenska ESF-rådet (2014)

⁷⁴ Ramböll (2013)

5.0 UTVÄRDERING AV EXISTERANDE POLITIK

En djupgående studie om vuxenutbildning lade fram följande sex nyckelfaktorer för framgång för vuxenutbildning: förbättra vuxnas intresse för lärande, förbättra lika tillgänglighet för alla, tillhandahåll lärande som möter elevernas och arbetsgivarnas behov, tillhandahåll vuxenlärande av hög kvalitet, och samordna en effektiv politik för livslångt lärande.⁷⁵ En utvärdering framställs nedan om kopplingen mellan dessa mål och de nya reformerna, föreslagna reformer och investeringar som diskuterats i tidigare kapitel.

5.1 Utveckla elevers intresse för lärande

De nya utbildningarna som diskuteras i det föregående kapitlet om svenska för asylsökande och nyanlända invandrare, samt om samhällsorientering förväntas hjälpa främjandet av deras "intresse för lärande". Studiemotivationsutbildningarna som anordnas på folkhögskolor stöder också ovan nämnda mål. De nya studiemotiverande insatserna och studiebesök på arbetsplatser för utrikes födda kvinnor som föreslås för 2018 innebär försök att utveckla elevernas intresse för studier.

De som fått sina reella kompetenser validerade behöver inte gå kurser i ämnen som de redan kan, något som kan vara motiverande i sig.

Att stärka (1) insatserna för att få fler lärare inom yrkesinriktade ämnen att erhålla sina legitimationer, (2) samverka mellan skolor och arbetsplatser, (3) arbetsplatsförlagt lärande och (4) vägledarnas kompetens, är alla åtgärder som tydligt syftar till att motivera eleverna och utveckla deras intresse för lärande.⁷⁶

5.2 Öka arbetsgivares investeringar i lärande

Regeringens bidrag till olika anställningsformer för arbetslösa har innefattat kombinationer av utbildning och arbete, men har inte använts i den förväntade utsträckning som har varit fallet i flera år. Författaren kunde inte hitta några andra förslag på sätt att öka arbetsgivarnas egna investeringar i utbildning än hoppet om att enklare regler kring nya "introduktionsjobb" ska öka arbetsgivares vilja och intresse.

5.3 Förbättra lika tillgång för alla

Den lagliga rätten att studera på gymnasienivå förväntas förbättra en "lika tillgång för alla". Denna insats stöder därmed ovanstående syfte. Laglig rätt att studera på grundläggande nivå har funnits i Sverige länge, liksom rätten att genomföra

⁷⁵ Effektiva insatser inom vuxnas lärande (tillgängligt på alla EU-språk): <https://epale.ec.europa.eu/en/policy-tool/key-success-factors>; Studie "An in-depth analysis of adult learning policies and their effectiveness in Europe" av EC (2015): <https://epale.ec.europa.eu/sites/default/files/final-report-20150817-en.pdf>

⁷⁶ Eurydice Sweden, September 2017.

Nätverk av oberoende experter inom området för vuxenutbildning/vuxnas
färdigheter
Fullständig landrapport – Sverige

yrkesutbildningar för att bli behörig för studier på högskolenivå. Denna nya rätt är dock ett steg längre på vägen mot att förbättra tillgången till formell utbildning på både gymnasie- och högskolenivå.

”Kunskapslyftet”, som erbjuder specialiserade utbildningsaktiviteter för arbetslösa, är också i linje med det ovanstående målet, och med slutsatserna från den ovan nämnda djupgående rapporten genom att det betonar behovet av utökade investeringar för att stödja underrepresenterade grupper i vuxenutbildningen⁷⁷. Utbildningskontrakten som dem som erbjuds som folkhögskoleutbildningar är också de i linje med ambitionen att erbjuda ”inledande erfarenheter av lärande” för arbetslösa.⁷⁸ Dessa kontrakt är individuellt planerade och inbegriper ”grundläggande kompetens” och studiemetoder för att vidareutveckla dessa färdigheter.

Det nya svenska ”studiestartsstödet” som diskuteras ovan bidrar också till att öka den lika tillgången för alla. Studiestartsstödet förväntas också förbättra vuxnas intresse för lärande.

Översynen av antagningsprocesserna för antagning till universitet och högskolor som föreslagits av regeringen förväntas bredda rekryteringen till högskolestudier och på så sätt förbättra den ”lika tillgången för alla”.

5.4 Erbjudna lärande som är relevant

Det utökade antalet platser på gymnasienivå och på yrkeshögskola inom ”kunskapslyftet” syftar till att erbjuda ”lärande som möter arbetsgivarnas behov”.

De åtgärder som vidtagits för att erkänna tidigare utbildning och validera examina från andra länder är ett sätt att tillhandahålla kompetens som möter arbetsgivarnas behov utan ytterligare utbildningsaktiviteter för de berörda parterna.

Nationellt centrum för svenska som andraspråk är nöjda med beslutet om att statsbidrag ska kunna erhållas för yrkeshögskoleutbildning kombinerat med utbildning i svenska som andraspråk. ”Att regeringen ser studiehandledning på modersmål som en resurs för effektiva studier är mycket goda nyheter”.⁷⁹

Flera utvärderingar visar att finansieringen av icke-formella studiecirkel och utbildningar uppfyller deltagarnas behov, inte minst för dem som har avslutat sitt arbetsliv och har gått i pension.⁸⁰ Flera av studiecirkelarna anordnas på efterfrågan av potentiella deltagare eller anordnas av deltagarna själva med stöd från studieförbunden. De senare kallas ”kamratcirkel”.

⁷⁷ ibid. s. 79

⁷⁸ ibid. s. 88

⁷⁹ <http://www.andrasprak.su.se>

⁸⁰ Andersson, et al. (2014)

5.5 Tillhandahålla lärande av hög kvalitet

Användningen av det formella utbildningssystemet i insatser som "kunskapslyftet" är en väg att säkerställa "vuxenlärande av hög kvalitet". Utöver att förbättra kompetensen hos lärare av svenska för invandrare betyder det även säkerställandet att vuxenutbildningen som tillhandahålls är av "hög kvalitet".

5.6 Säkerställa en sammanhängande politik

Som nämns ovan har regeringen givit i uppdrag till Statens skolverk att ta fram förslag om sätt att stimulera samverkan mellan gymnasieskolan och vuxenutbildningen för att kunna erbjuda samstämda yrkesutbildningar också i gymnasieskolans introduktionsprogram.⁸¹

Ett av målen med svenska för invandrare (sfi) när det blev en del av den kommunala vuxenutbildningen var att göra det lättare att kombinera Sfi-kurser med andra kurser inom den kommunala vuxenutbildningen.⁸²

Basåret på vissa universitet kan ses som en väg för att underlätta övergången från gymnasienivån till högskolan för studenterna.

⁸¹ Kommittédirektiv (U2016/0419/GV)

⁸² Regeringens proposition (2014/15:85).

6.0 STYRKOR OCH SVAGHETER HOS VUXENUTBILDNINGSSYSTEMET

6.1 Styrkor

Det svenska vuxenutbildningssystemets huvudstyrkor är dess långa tradition och breda utbud av möjligheter för lärande som finns tillgänglig för vuxna.

En annan styrka är antalet statliga bidrag som tillhandahålls, inte minst för icke-formella folkbildningsaktiviteter, som är omfattande. Det stora antalet icke-formella studiecirklar och folkhögskoleutbildningar gör studier tillgängliga för de flesta personer, med ett uttalat syfte att stärka demokratin och personers levnadsvillkor. De kan därför ses som ett kapital för främjande av jämlikhet. Eftersom en stor andel av deltagarna i icke-formella studiecirklar och utbildningar är över 65 år ger dessa möjlighet till livslångt lärande som faktiskt är livslångt.

Stora vuxenutbildningsinsatser har tagits fram för att tackla höga arbetslöshetssiffror i Sverige. En sådan satsning var det första "Kunskapslyftet" som genomfördes under åren 1997–2002 och som innebar en ökning på 100 000 utbildningsplatser per år. Användningen av vuxenutbildningen i perioder av hög arbetslöshet är viktigt för att komma tillbaka starkare när arbetsmarknaden vänder. 2015 lanserades ett nytt "kunskapslyft". Även om antalet platser är lägre än i det första "kunskapslyftet" rör det sig fortfarande om en stor investering.

OECD hänvisar till Sveriges höga poäng i rapporten "PIAAC Skills Outlook 2017". Läs- och skrivkunnighet, räknefärdigheter, problemlösning, IKT-färdigheter, förmåga att arbeta självständigt, samt ledarskaps- och kommunikationsfärdigheter nämns i denna rapport.⁸³ Detta kan vara ett resultat av Sveriges investeringar i åtgärder för att höja nivån på befolkningens allmänbildning över flera decennier.

6.2 Svagheter

Avvägningen mellan att fokusera på program och kurser i allmänna ämnen och/eller yrkesämnen inom den kommunala vuxenutbildningen har skiftat under årens lopp. Under sjuttio-, åttio- och nittio-talen låg fokus på allmänna program, med argumentet att allmänna färdigheter behövdes inom alla yrken i kunskapssamhället. Tonvikten lades på högskoleutbildning för att ge människor friheten att själva välja hur de skulle leva sina liv och vilka yrken senare skulle utbilda sig inom. Detta kunde ses som ett sätt att samtidigt främja färdigheter för jämlikhet och färdigheter för ekonomisk tillväxt. Sedan dess har en omställning skett till fördel för smalare yrkeskvalifikationer i syfte att snabbt kunna anpassa arbetsstyrkan till arbetsmarknadens behov för stunden. När arbetsmarknaden skiftar måste arbetsstyrkan oftast omskola sig på egen bekostnad genom att ta studielån, ibland med stöd från Arbetsförmedlingen. Författaren menar att omskolningen tar mer tid

⁸³ OECD ([2017](#))

Nätverk av oberoende experter inom området för vuxenutbildning/vuxnas
färdigheter
Fullständig landrapport – Sverige

och därför blir dyrare, även för samhället i stort, om arbetarna har bristfälliga grundläggande kunskaper från början. Författaren ställer sig således tveksam till statsministerns anförande vid lanseringen av High-Level Global Commission on the Future of Work, i vilken livslångt lärande endast nämns i sammanhanget "möjligheter till omskolning –ofta mer än en gång– för att ta de jobb som finns på en arbetsmarknad i kontinuerlig förändring".⁸⁴ Mot bakgrund av den massiva investeringen i yrkesutbildningar i statsbudgeten för 2018 låter det som om hon förespråkar sådana utbildningar. I linje med satsningar på kortsiktiga utbildningar under de senaste 15 åren riktas de flesta av de nya platserna i "kunskapslyftet" direkt mot arbetsmarknadens behov. De finns ytterligare exempel på ett skifte i början av detta århundrade från vuxenutbildning för individens personliga utveckling av grundläggande kunskaper till "jobb först-principen" som fokuserar utbildningen på arbetsmarknadens kortsiktiga behov.⁸⁵ Svenska för invandrare kan däremot ses som "lite av båda". Antalet platser på folkhögskolor har dock utökats i budgeten och förhoppningsvis kommer några av dem att användas för att utöka det allmänna programmet.

En annan befintlig svaghet i vuxenutbildningssystemet är sättet på vilket det är organiserat i många kommuner i dagsläget. 1997–2002 års "kunskapslyft" innebar att kommunerna kunde välja att organisera utbildningen själva eller upphandla den från olika anordnare (privata utbildningsföretag liksom anordnare inom folkbildningen). Anledningen bakom inkludering av andra anordnare än kommunerna i upphandlingsprocesserna för vuxenutbildning är att det ger olika anordnare möjlighet att erbjuda utbildning med olika metoder som passar olika elevgrupper. Att ha en konkurrenskraftig upphandlingsprocess är tänkt att förbättra kvaliteten på den tillhandahållna utbildningen på det mest ekonomiska sättet. Detta har emellertid sina nackdelar. En av dessa nackdelar är att anställningsvillkoren för lärarna (och i viss grad även för eleverna) tenderar att bli osäkrare. Eftersom dessa upphandlingar är kopplade till treåriga avtal finns det ingen långsiktig trygghet i systemet. Detta angreppssätt har sannolikt en inverkan på lärarnas arbetsmiljö, på grund av sannolika ändringar i det antal platser som finansieras under årens lopp, såsom tillhandahållande av ett ökat antal platser för olika initiativ (t.ex. yrkesutbildningsplatser, platser för arbetslösa osv.). Vissa anordnare är av den anledningen ovilliga att erbjuda lärare tillsvidareanställningar.

Eftersom lärare i det formella vuxenutbildningssystemet är anställda av olika arbetsgivare blir de erbjudna olika möjligheter för sin fortbildning. En nordisk studie har visat att många lärare saknar kvalifikationer i "vuxenlärande och pedagogik" även om de har lärarlegitimation⁸⁶. Vidareutbildning i ämnen som är specifika för vuxenutbildningen, såsom "språkutvecklingsmetoder för lärare" skulle också vara ett krav. Utöver detta ges lärare inom vuxenutbildningen inte alltid samma erbjudanden om fortbildning som lärare i den allmänna skolan. Ett exempel på detta är en pågående storsatsning som fått namnet "läslyftet", utformad för att höja lärares kompetens i användandet av språkundervisningsstrategier i alla ämnen. Lärare inom vuxenutbildningen ingår inte i den

⁸⁴<http://www.government.se/speeches/2017/08/launch-of-high-level-global-commission-on-the-future-of-work/>

⁸⁵ Andersson & Wärvik, 2012

⁸⁶ Marguard & Sørensen, 2011

Nätverk av oberoende experter inom området för vuxenutbildning/vuxnas
färdigheter
Fullständig landrapport – Sverige

här satsningen, även om de skulle kunna dra nytta av dessa strategier, särskilt mot bakgrund av de stora antalen nyanlända invandrare i Sverige.

Upphandlingsprocessernas administration kan dessutom vara tämligen kostsam. Anordnare måste lägga ner stora ansträngningar sina anbud. Statistik från Statens skolverk⁸⁷ antyder att dessa administrativa kostnader i dagsläget utgör en stor andel av dessa aktörers totala budget.

Vissa anordnare, inte minst folkhögskolor och studieförbund, ser ofta att det uppstår intressekonflikter mellan hur de anordnar utbildningen och hur kommunerna skulle föredra att det gjordes, då de måste konkurrera om platser i den kommunala vuxenutbildningen. Kommunerna ställer ofta mycket specifika krav på anordnarna. Exempelvis måste anordnaren kunna tillhandahålla både undervisning på plats och distansprogram. Anordnarna håller således på att bli mer och mer lika varandra, vilket går tvärt emot den ursprungliga ambitionen om en diversifiering av utbildningsutbudet.

En svaghet hos den kommunala vuxenutbildningen är avsaknaden av regleringar i skollagen vad gäller hälsovård och psykologiskt stöd för eleverna.⁸⁸ Antalet sjuksköterskor och läkare per 100 elever skulle behöva granskas på samma sätt som antalet lärare och studie- och yrkesvägledare.

I syfte att sänka Arbetsförmedlingens kostnader för arbetsmarknadspolitiska insatser har yrkesutbildning använts i mycket mindre utsträckning än tidigare (en minskning som började runt 1990) till förmån för mindre kostsamma aktiviteter. Å andra sidan kan detta också ses som en styrka då en del av de statliga bidragen för kortsiktiga yrkesutbildningar flyttades över till den formella vuxenutbildningen.

Före 2011 var det möjligt att läsa kurser på komvux som redan lästs på gymnasiet för att läsa upp betygen. Denna möjlighet avskaffades av den tidigare regeringen. En följd av detta är att möjligheterna för dem som går ut gymnasiet med låga avgångsbetyg att gå vidare till högskolestudier begränsas.

Eftersom kommunerna finansierar vuxenutbildningen från sina egna budgetar (och det inte finns ett lägsta antal platser) är det inte möjligt att vara säker på om de ytterligare platser som beviljas av staten inom ramen för "kunskapslyftet" kommer att förvandlas till extraplatser i praktiken. Risken finns för att kommunerna minskar antalet platser som de betalar för med sina egna budgetar till förmån för "extraplatserna" som finansieras med statliga medel. Ett steg för att förebygga denna risk är den nya bestämmelsen om att kommunerna måste matcha sina bidragsansökningar genom att finansiera lika många platser från den egna budgeten som de ansöker om. Detta betyder dock att regeringen verkar vara nöjd med att betala för hälften av budgeten för den kommunala vuxenutbildningen. Om den statliga budgetpropositionen för 2018 godkänns av riksdagen

⁸⁷ www.skolverket.se

⁸⁸ Henning Loeb & Lumsden Wass, 2014.

Nätverk av oberoende experter inom området för vuxenutbildning/vuxnas
färdigheter
Fullständig landrapport – Sverige

kommer antalet extraplatser att öka avsevärt. Men kommer antalet platser i den kommunala vuxenutbildningen att utökas i samma utsträckning?

Det är problematiskt att kontrollera detta med hjälp av den officiella statistiken då statistiken inte avser antalet platser, utan endast antalet "studerande" i den kommunala vuxenutbildningen, "heltidsstuderande" och "kursdeltagare". Hittills kan man utifrån jämförelsen av antalet elever i den kommunala vuxenutbildningen 2014 (innan kunskapslyftet startade) och 2016, se att siffran ökat med 5 371 elever (men också att den gick ner mellan 2014 och 2015, och upp igen 2016). Samtidigt sjönk antalet studerande med 1 871 mellan 2014 och 2016, liksom antalet kursdeltagare. Antalet studerande i utbildningen för vuxna med intellektuell funktionsnedsättning (sär vux) gick ner med 365 elever under samma period. Antalet studerande i svenska för invandrare har dock ökat kraftigt med 25 392 deltagare under perioden 2014–2016. Enligt författarens tolkning av statistiken användes merparten av de 19 200 extraplatserna 2016 för svenska för invandrare. Detta måste följas upp i detalj.

Risken med det nya studiestartsstödet är att eleverna som drar nytta av bidraget lämnar studierna i förtid efter första året för att de då måste ta studielån. En annan risk är att de studerande som inte är arbetslösa kan vara mindre villiga att börja studera när möjligheten till avskrivningar av studielån avskaffas. Dessa risker måste följas upp grundligt.

Den framtida politiken är i dagsläget endast förslag och avsiktsförklaringar från den nuvarande regeringen. Nästa valomgång hålls i september 2018. Det är inte förrän då som vi kommer att få veta vilka satsningar och förslag som kommer att bli verklighet.

I OECD:s rapport "Skills Outlook 2017" utpekas Sveriges låga ökningsgrad vad gäller sociala utgifter med kommentaren om att "inkomstskillnaderna ökat mer än OECD-genomsnittet och att arbetsmiljö kvaliteten minskat i större utsträckning än OECD-genomsnittet under det senaste årtiondet.⁸⁹ Författaren menar att en förklaring till detta är att den borgerliga alliansregeringen som satt vid makten under perioden 2006–2014 avskaffade skatteavdraget för fackföreningsavgifter. Detta resulterade i massiva avhopp av medlemmar från facken, som därmed försvagades. Den nuvarande socialdemokratiska koalitionsregeringen har antytt ett återinförande av skatteavdraget för fackföreningsavgifter om de vinner nästa val. En alternativ förklaring är att de politiska partierna i den borgerliga alliansen uttryckligen ville (och fortfarande vill) skapa lågavlönade arbetstillfällen. Författarens åsikt är att dessa ändringar kommer att ha en stor effekt oberoende av utfallen inom vuxenutbildningssystemet.

⁸⁹ OECD (2017)

7.0 YTTRELLIGARE POLITISKA REFORMER OCH RIKTLINJER BEHÖVS

En utmaning för vuxenutbildningssektorn i Sverige är hur man ska göra lärarnas arbetsvillkor stabilare, både för arbetstagarna (lärare och annan personal) och arbetsgivarna. Det finns ett antal exempel på lärare som har fått flytta runt från den ena utbildningsanordnaren till den andra som ett resultat från upphandlingsprocessen som diskuterades i föregående kapitel.

Lärare inom vuxenutbildningen borde ha samma möjligheter till fortbildning som lärare i den allmänna skolan. Många av de stora fortbildningssatsningarna på senare år har varit inriktade på samarbetslärande mellan grupper av lärare i skolor, med syftet att förbättra deras pedagogiska strategier. Lärare i vuxenutbildningen skulle också gynnas stort av sådana satsningar. Den allmänna lärarutbildningen borde innehålla fler kurser om vuxenutbildning i läroplanen, eftersom många av dessa lärare kommer att undervisa vuxna under sina arbetsliv. Eftersom lärare på vuxenutbildningen ofta är anlitade av privata företag är det dessa arbetsgivare som måste säkerställa att deras lärare får fortbildning. Staten kan emellertid också erbjuda alternativ.

Ett av förslagen i den djupgående rapporten som diskuteras i det föregående kapitlet är behovet av att utveckla uppsökande verksamhet av grupperna som är svåra att engagera, vilket har visat sig vara effektivt (Europeiska kommissionen, 2015c, s. 89). Det första kunskapslyftet 1997–2002 innefattade sådana typer av insatser som anordnades av fackföreningarna och studieförbunden. Statsbudgeten för 2018 innehåller sådana uppsökande insatser för nyanlända kvinnor, men skulle kunna användas även för andra individer som ofta är svåra att nå.

Eftersom studerande inte längre kan läsa om kurser i vuxenutbildningen som de redan läst på gymnasienivå finns risken att de lämnar vuxenutbildningarna i förtid, såsom från gymnasiestudier om de riskerar att få dåliga erfarenheter.

Utöver detta bör satsningen "kunskapslyftet", som diskuterades i det föregående kapitlet, följas upp och utvärderas för att bedöma dess effekt.

Statistik om antalet sjuksköterskor, läkare och psykologiskt stöd per studerande skulle behöva göras lättillgänglig, och åtgärder skulle behöva vidtas för att förbättra dessa typer av stöd.

8.0 SAMMANFATTNING

Sverige hade en sysselsättningsgrad på 81,2 % år 2016, och har därmed redan uppnått EU2020-målet på 75 % sysselsättning. Sysselsättningsgraden bland lågkvalificerade var densamma som 2015. Sysselsättningsgraden tenderar att vara högre för män än för kvinnor.

Deltagandet i utbildnings- och praktikaktiviteter 2016 var 29,6 procentenheter, vilket är långt över EU-målet på 15 %. Deltagandet i samtliga utbildnings- och praktikaktiviteter var högre för kvinnor än för män.

De främsta reformerna och åtgärder som har antagits i Sverige från och med 2016 är följande:

- laglig rätt till studier för erhållande av examen på gymnasienivå
- "Kunskapslyftet", en satsning som har tillhandahållit ca. 42 000 extra studieplatser för olika utbildnings- och praktikformer för vuxna år 2016 och 47 000 ytterligare platser 2017. Det föreslagna antalet extraplatsers för 2018 innebär en stark ökning. 78 780 platser är inplanerade
- regional yrkesutbildning.
- studiestartsstöd för arbetslösa
- Nya möjligheter för erkännande av tidigare lärande och kompetenser som överensstämmer med vad som behövs på arbetsmarknaden för att stödja integrationen av utrikes födda.
- Utökade medel för att förbättra lärarkompetensen i svenska för invandrare
- bidrag till arbetsgivare som erbjuder traineejobb och andra typer av statligt finansierad anställning kommer att ersättas med en ny statlig finansierad anställningsform, introduktionsjobb
- snabbspår och andra åtgärder för att underlätta vägen in på arbetsmarknaden för nyanlända.

Det är viktigt att följa upp antalet platser/studenter i den kommunala vuxenutbildningen för att säkerställa att extraplatserna verkligen blir utökade platser. Likväl måste studiestartsstödet följas upp grundligt.

Det är viktigt att lärare i den formella utbildningen har stabila arbetsförhållanden, med lämplig fortbildning för att tillhandahålla undervisning av hög kvalitet. Det aktuella upphandlingssystemet som används i många kommuner kommer sannolikt att vara kontraproduktivt.

Slutligen bör åtgärder tas för att säkerställa att lärarna (och arbetsgivarna) inom vuxenutbildningen har stabila anställningsvillkor så att de kan fokusera på att utveckla kvaliteten på sitt arbete. Det finns också ett behov av bättre möjligheter för fortbildning för lärare inom vuxenutbildningen i ämnen som "vuxenutbildning och pedagogik", och "språkutvecklingsmetoder för lärare".

9.0 REFERENSER

Lag (2009:128) om yrkeshögskolan

Lag (2015:482) Om ändring i om ändring i skollagen (2010:800)

Lag (SFS 2016:145) om erkännande av yrkeskvalifikationer.

Andersson, E. och andra (2014), Cirkeldeltagare efter 65 – livskvalitet och aktivt medborgarskap. Stockholm: Folkbildningsrådet

Andersson, E. & Wärvik, G-B. (2012), Adult Education in Transition? Implications of the work first principle, *Journal of Adult and Continuing Education*, 18, 1, 90–103,

Arbetsförmedlingen (2015) Arbetsmarknadsrapport 2015. Stockholm

Arbetsförmedlingen (2017), Arbetsförmedlingens nulägesbedömning av arbetet med snabbspår. Stockholm

Skollag (2010:800), med ändringar i lag (2015:482)

Europeiska kommissionen (2015a). Overview of Europe 2020 targets. The national targets as set out in the National Reform Programmes (NRP) in April 2015, Bryssel

Europeiska kommissionen (2015b), Country Report Sweden 2015. Including an In-Depth Review on the prevention and correction of macroeconomic imbalances. (Commission staff working document), Bryssel

Europeiska kommissionen (2015c), An in-depth analysis of adult learning policies and their effectiveness in Europe, Bryssel

Eurydice Sweden(2016, 2017)

Eurypedia Sweden (2016), Distribution of responsibilities

Eurostat (2016), Adult learning participation (Excelfil)

Regeringsuppdrag (U2017/02921/GV), Uppdrag om utbildning för nyanlända med kort utbildning – utveckling av kommunal vuxenutbildning

Regeringsuppdrag (U2017/01930/GV), Uppdrag om sammanhållna yrkesutbildningar i gymnasieskolan

Kommittédirektiv (2015:120). En samordnad utveckling av validering

Kommittédirektiv (2017:21). En väl anpassad vuxenutbildning

Nätverk av oberoende experter inom området för vuxenutbildning/vuxnas
färdigheter
Fullständig landrapport – Sverige

Regeringens Departementspromemoria (Ds 2016:24). Validering med mervärde (Ds 2016:24),

Regeringens proposition (2016/17:158), Studiestartsstöd – ett nytt rekryterande studiestöd. (U2016/02685/SF),

Regeringskansliet (2015), Sveriges nationella reformprogram 2015, Europa 2020 – EU:s strategi för smart och hållbar tillväxt för alla.

Regeringskansliet(2016b), Sveriges nationella reformprogram 2016, Europa 2020 – EU:s strategi för smart och hållbar tillväxt för alla.

Regeringskansliet (2016a). Sveriges nationella reformprogram 2017

Statens offentliga utredningar (SOU 1995:141). Folkbildning och vuxenstudier. Stockholm: Fritzes

Statens offentliga utredningar (SOU 2016:89). För digitalisering i tiden.

Statens offentliga utredningar (SOU 2017/18). En nationell strategi för validering.

Förordning (SFS 2000:634) om arbetsmarknadspolitiska program.

Förordning (SFS 2011:326) om behörighet och legitimation för lärare och förskollärare.

Förordning (2011:1108) om vuxenutbildning,

Förordning (SFS 2015:218) om statsbidrag till folkbildningen.

Förordning (SFS 2015:521) om statsbidrag till särskilda folkbildningsinsatser för asylsökande och vissa nyanlända invandrare.

Förordning (SFS 2016:157) om erkännande av yrkeskvalifikationer.

Förordning (SFS 2016:427), om ändring i förordningen (2015:503) om särskilt anställningsstöd.

Förordning (SFS 2016:709), om statsbidrag för fortbildning av lärare när det gäller svenska som andraspråk och komvux i svenska för invandrare.

Förordning (SFS 2016:937), om statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning.

Regeringens proposition (2013/14:172). Allas kunskap – allas bildning,

Regeringens proposition (2014/15:85). Ökad individanpassning – en effektivare sfi och vuxenutbildning.

Nätverk av oberoende experter inom området för vuxenutbildning/vuxnas
färdigheter
Fullständig landrapport – Sverige

Regeringens proposition (2016/17:1). Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning,

Regeringens proposition (2016/17:5). Rätt till behörighetsgivande utbildning inom Komvux.

Regeringens proposition (2016/17:161), En försöksverksamhet med branschskolor.

Regeringens proposition (2017/18:1). Budgetproposition 2018,

Regeringens strategi (2015, U2015/05478/UF).

Henning Loeb I. & Lumsden Wass, K. (2014), A Policy of Individualization and Flexibility Ignoring the Situation of Non-self Reliant Individuals: The Example of Swedish Basic Adult Education. *Journal of Critical Education Policy*, 12, 2, 399-422

Högskoleförordning (1992:1434)

Högskolelag (1993:100)

Lag (2009:128) om yrkeshögskolan

Förordning (2009:130) om yrkeshögskolan

Marguard, M & Sørensen, S.H. (2011). Den nordiske voksenlærer, Nationalt Center for Competenceudvikling & Nordiska Ministerrådet

Utbildningsdepartementet (2007). The Swedish strategy for lifelong learning. A summary of principles and orientations. (U2007/3110/SAM)

OECD (2016), Skills Matter. Further results from the survey of adult skills. OECD,

Ramböll (2013), Utvärdering av europeiska socialfonden I Sverige. Slutrapport.

Sandwall, K. (2013), Att hantera praktiken – om sfi-studerandes möjligheter till interaktion och lärande på praktikplatser. (Göteborgsstudier i nordisk språkvetenskap 20), Göteborg: Göteborgs universitet (Doktorsavhandling)

Sveriges kommuner och landsting (2016), Vad kostar verksamheten? Kommunernas kostnadsutveckling 2010–2015. Sveriges kommuner och landsting.

Sveriges kommuner och landsting (2017a). Lägesrapport om snabbspår och att ta tillvara nyanländas kompetens.

Sveriges kommuner och landsting (2017b). Hälsa i Sverige för asylsökande och nyanlända. Nationell spridning av insatser från förstudien om positiv hälsoutveckling för asylsökande och nyanlända.

Nätverk av oberoende experter inom området för vuxenutbildning/vuxnas
färdigheter

Fullständig landrapport – Sverige

Svenska ESF-rådet (2014), Nationellt socialfondsprogram för investering för tillväxt och sysselsättning 2014–2020.

Svenska ESF-rådet (2016), Utvecklingen i det nationella socialfondsprogrammet för investering i tillväxt och sysselsättning. (2016:2, dnr 2016/00189),

Statskontoret (2012). Kostnader för arbetsmarknadsutbildning och yrkesvux – en jämförelse. (2012:28). Stockholm

Universitetskanslersämbetet (2015), Developmental Monitoring – Assuring Sweden's Status as a Knowledge Society. A Strategy for the Swedish higher education authority

Skolverket (2016), Redovisning av uppdraget om att föreslå nationella IT-strategier för skolväsendet

Myndigheten för yrkeshögskolan (2017), En plan för införandet av en möjlighet att bedriva behörighetsgivande förutbildning inom yrkeshögskolan. (MYH 2016/4541),
Folkbildningsrådet (2016), Årsrapport 2015. Stockholm

Riksrevisionen (2014), Förvaltningen av regionala projektmedel – delat ansvar, minskad tydlighet? (RIR 2014:10)

Universitetskanslersämbetet (2015), Strategisk plan för främjande av breddad rekrytering till högskolan och motverkande av diskriminering inom högskolan 2015–17. Stockholm

Universitetskanslersämbetet (2016), Universitet och högskolor. Årsrapport 2016. Stockholm

BILAGOR

Bilaga 1: Lista över antagna rättsakter, strategier och lagar

Namn	Datum för antagande	Kort beskrivning av innehållet
Skollag (2010:800)	1 juli 2011	Grundläggande regelverk för samtliga formella utbildningsnivåer upp till gymnasienivån. Den reglerar studenternas och deras föräldrars/vårdnadshavares rätter och skyldigheter. Den fastställer också utbildningsanordnarnas ansvar.
Förordning (2011:1108) om vuxenutbildning	3 november 2011	Regelverk om behörighet och antagning av studenter, betygsskala och studentexamen. Regelverk om vilka institutioner som innehar rätt att utfärda betyg.
Lag (2015:482)	25 juni 2015	Personer med låga kvalifikationer ska prioriteras i den kommunala vuxenutbildningen.
Förordning (2011:326)	1 juli 2011	Regelverk om behörighet och registrering av lärare och förskollärare (inte för yrkesutbildningslärare ännu).
Läroplan för vuxenutbildningsprogram	1 januari 2013 Reviderad 2017	Allmänna mål och riktlinjer för Komvux, vuxenutbildning för elever med intellektuella funktionshinder och svenska för invandrare,
Högskoleförordning (1992:1434)	17 december 1992	Bestämmelser om universitet och högskolor under huvudmannaskap från staten, landsting och lokala myndigheter.
Examensordning (1993:100)	1993	En bilaga till Högskolelagen som anger vilka examina som kan avläggas på högskolenivå och vilka krav som ska uppfyllas för dem.
Högskoleförordning (1993:100)	4 februari 1993	Ett tillägg till Högskolelagen.
Lag (2009:128) om yrkeshögskolan	15 april 2009	Grundläggande regelverk för yrkeshögskolan.
Förordning (2009:130) om yrkeshögskolan	15 april 2009	Ett tillägg till lag (2009:128) om yrkeshögskolan

Nätverk av oberoende experter inom området för vuxenutbildning/vuxnas
färdigheter
Fullständig landrapport – Sverige

Förordning (2000:634) om arbetsmarknadspolitiska program	1 augusti 2000	Regelverk om arbetsmarknadspolitiska program som erbjuds på Arbetsförmedlingen.
Lag (2016:145) om erkännande av yrkeskvalifikationer	3 mars 2016	Regelverk om erkännande av yrkeskvalifikationer för tillfälligt yrkesarbete för de som ska vara verksamma inom ett reglerat yrke i Sverige
Förordning (2016:157) om erkännande av yrkeskvalifikationer	3 mars 2016	Tillvägagångssätt i ärenden om erkännande av yrkeskvalifikationer och myndigheters ansvar och samverkan.
Förordning (2015:218) om statsbidrag till folkbildningen	16 april 2015	Statsbidragens mål.

Nätverk av oberoende experter inom området för vuxenutbildning/vuxnas färdigheter
Fullständig landrapport – Sverige

Bilaga 2: Inventarium över politiska insatser

	Källa (med hyperlänk)	Budget	Utfall	Vilka av följande 6 byggblock för framgångsrik vuxenutbildningspolitik riktar den sig till? (Markera alla tillämpliga alternativ.)						Ytterligare detaljer/beskrivning (syfte, längd, ansvarig organisation osv.)
				Gynnar elevernas intresse för lärande	Arbetsgivares investering i lärande	Förbättra lika tillgång för alla	Lärande som är relevant	Högkvalitativt lärande	Sammanhängande politik	
Sveriges strategi för livslångt lärande	U2007/3110/SAM					✓	✓	✓	✓	Allas rätt till en god utbildning, kvalitet, tillgänglighet-likvärdighet-samverkan är ledord i denna strategi
Nationella digitaliseringsstrategin för gymnasieskolan och den kommunala vuxenutbildningen	Dnr U2015/04666/S						✓			Strategin avser att klargöra uppdraget om att ge studenterna lämplig digital kompetens. Rektorer och lärare ska ha kompetensen att välja och använda lämpliga digitala verktyg, och ha tillräckliga verktyg för det ändamålet.

Nätverk av oberoende experter inom området för vuxenutbildning/vuxnas färdigheter
Fullständig landrapport – Sverige

Den nationella digitaliseringsstrategin	SOU (2017:18)			(√)		√				Målet är att se till att betydligt fler personer får sin reella kompetens validerad. Validering ska vara tillgängligt i hela landet, på samtliga nivåer i utbildningssystemet, och inriktad på en större bredd av kvalifikationer i arbetslivet
Proposition om försöksverksamhet med branschskolor	Prop. (2016/17:161).				(√)		√			Kommunerna kan sluta avtal med en branschskola om att skolan ska utföra vissa uppgifter inom yrkesämnen.
Kommittén för den nationella strategin för internationalisering av universitet och högskolor.	Dir (2017:19)					√				Kommittén ska föreslå mål för en nationell strategi om hur fler studerande kan få ett internationellt perspektiv i sin utbildning och hur Sverige kan bli mer attraktivt för utländska studenter.
Budgetpropositionen för 2017	Prop (2016/17:1)			√	(√)	√	√	√	√	Analyser av resultaten från tidigare år och förslag om utbildningsformer som ska tilldelas statliga subventioner.
Budgetpropositionen för 2018	Prop. (2017/18:1)			√	(√)	√	√	√	√	Analyser av resultaten från tidigare år och förslag om utbildningsformer som ska tilldelas statliga subventioner.

HUR MAN FÖRVÄRVAR EU-PUBLIKATIONER

Kostnadsfria publikationer:

- ett exemplar:
via EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>);
- mer än ett exemplar eller affischer/kartor:
från Europeiska unionens representationskontor
(http://ec.europa.eu/represent_sv.htm);
från delegationer i icke-EU-länder (http://eeas.europa.eu/delegations/index_en.htm);
Genom att kontakta Europa Direkt-tjänsten
(http://europa.eu/europedirect/index_sv.htm) eller ringa 00 800 6 7 8 9 10 11
(kostnadsfritt nummer från valfri plats inom EU) (*).

(*) Informationen som tillhandahålls är kostnadsfri, liksom de flesta samtalen (även om vissa operatörer, telefonkiosker eller hotell kan ta ut en avgift).

Avgiftsbelagda publikationer:

- via EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>).

Avgiftsbelagda prenumerationer:

- via en av Europeiska unionens publikationsbyråns försäljningsrepresentanter
(http://publications.europa.eu/others/agents/index_sv.htm).

